

Skauting a jeho význam při utváření hodnot u dětí a mládeže

Petra Hanková

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Hanková**
Osobní číslo: **H15410**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Skauting a jeho význam při utváření hodnot u dětí a mládeže**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti skautingu, hodnotové orientace a pedagogiky volného času.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BŘICHÁČEK, Václav. Poselství skautské výchovy. Liberec: Skauting, 1991. ISBN 808542102X.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. Psychologie hodnot. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

KUČEROVÁ, Stanislava. Člověk – hodnoty – výchova: kapitoly z filosofie výchovy. Prešov: vl. n., 1996. ISBN 80-85668-34-3.

ŠANTORA, Roman. Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu. Praha: Junák – TDC, 2012. ISBN 978-80-204-2622-2.

THOROVÁ, Kateřina. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Martincová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **22. listopadu 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- беру на ве́домі, же бакала́рская пра́це буде уложена в электроні́ке подобе́ в университетні́м информа́ціоні́м систе́му досту́пна к на́hlednutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.4.2018

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje problematice hodnot a hodnotových orientací, zaměřuje se na srovnání hodnot adolescentů, kteří prošli skautskou výchovou a adolescentů, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili. V první kapitole teoretické části je vymezen pojem hodnota a hodnotová orientace, jejich význam, funkce a klasifikace. Druhá kapitola se zaměřuje na teorie hodnot a hodnotových orientací. Součástí poslední třetí kapitoly je vymezení a charakteristika období adolescence, popis problematiky volného času a charakteristika skautingu. Praktická část se věnuje samotnému výzkumu, který má za cíl analyzovat a srovnat hodnotovou orientaci u skautské mládeže a mládeže, která do skautingu nechodí.

Klíčová slova: hodnota, hodnotová orientace, hodnotová preference, adolescence, skauting

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with issues of values and value orientations, it focuses on the comparison of the adolescents who have passed scout education and adolescents who have never participated in scouting. The first chapter of the theoretical part defines the concept of the value and value orientation, their meaning, function and classification. The second chapter focuses on the theory of the values and the value orientations. In the last third chapter the definition and characterization of adolescence, the description of leisure time and the characteristics of scouting are included. The practical part is dedicated to the research itself, which aims to analyze and compare the value orientation of the scout youth and youth who do not do the scouting.

Keywords: value, value orientation, value preference, adolescence, scouting

Děkuji Mgr. Janě Martinové za odborné vedení, její rady a připomínky, velkou trpělivost a pomoc při zpracování bakalářské práce. Děkuji také všem ředitelům škol a skautským vedoucím při realizaci výzkumu. Další poděkování patří i mé rodině, příteli a blízkým za jejich podporu a trpělivost.

„...Dneska vědí lidé o všem, jakou to má cenu, ale o ničem, jakou to má hodnotu...“

Oscar Wilde

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 HODNOTY	12
1.1 FUNKCE HODNOT.....	13
1.2 KLASIFIKACE HODNOT	14
1.3 HODNOTOVÁ ORIENTACE	18
1.3.1 Faktory ovlivňující hodnotovou orientaci.....	19
2 TEORIE HODNOT	23
2.1 KONCEPT MICHAELA ROKEACHE.....	23
2.2 KONCEPT SHALOMA H. SCHWARTZE	24
2.3 FRANKLOVO VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH ŽIVOTNÍCH HODNOT.....	25
2.4 KONCEPT PETRA SAKA.....	25
3 ADOLESCENCE	27
3.1 VOLNÝ ČAS ADOLESCENTŮ	28
3.1.1 Skauting.....	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	33
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL A OTÁZKY	33
4.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ	34
4.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	34
4.4 METODA SBĚRU DAT	36
5 ANALÝZA DAT	37
5.1 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	37
5.2 OVĚŘOVÁNÍ HYPOTÉZ	48
6 INTERPRETACE DAT	51
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	54
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	60
SEZNAM GRAFŮ	61
SEZNAM TABULEK	62
SEZNAM PŘÍLOH	63

ÚVOD

Téma bakalářské práce se zabývá problematikou hodnot a hodnotových orientací, která je stále aktuálním tématem. Hodnoty v životě člověka ovlivňují mnoho věcí, určují náš životní cíl, naše priority, naši motivaci, rozhodnutí zda je něco správné nebo špatné. Na utváření hodnot a hodnotových orientací se podílí mnoho faktorů.

Práce se zaměřuje na zkoumání hodnot skautských členů. Mnoho lidí si myslí, že skauting je jen o chození do přírody, vázání uzlů, rozdělávání ohně a učení Morseovy abecedy, ovšem skauting stojí na určitých principech, má své poslání a cíle. Podle poslední tiskové zprávy skautských novin se počet členů ve skautingu stále rozšiřuje. Celkový počet členů této organizace činí 60 522, z toho 41 083 jsou děti a mládež do 18 let. Tato čísla potvrzují, že skauting je největší organizací, která pracuje s dětmi a mládeží ve volném čase. Důvodů existuje hned několik: skauting se nezaměřuje pouze na jednu činnost, jak je to u mnoha kroužků, skauting je všehochuť a každý jedinec si v něm najde své. Další důvod, proč si děti vybírají skauting, může být ten, že skauting nabízí širokou nabídku her a činností, pomocí kterých se snaží rozvíjet každého jedince. Program je vytvořen tak, aby odpovídal všem věkovým kategoriím a splnil potřeby všech jedinců. Za významné osobnosti, které působily ve skautingu, můžeme jmenovat Evu Holubovou, Kateřinu Tučkovou, Annu Geislerovou nebo Václava Havla. Všichni se připojují k názoru, že má skauting určitý význam. Důležité je ještě zmínit jeden fakt, a to, že skautští vedoucí dělají tuto činnost zcela zdarma ve svém volném čase. Cílem skautingu je zlepšovat svět přes jednotlivé lidi. Skauti si pomocí skautingu utváří charakter a odnáší si určité hodnoty. Pro mnohé členy není skaut brán jenom jako koníček, ale je považován za životní styl. Cílem bakalářské práce je srovnat hodnotovou orientaci u skautské mládeže a mládeže, která do skautingu nechodí.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část se dělí na tři kapitoly. První kapitola se věnuje problematice hodnot, hodnotových orientací, vymezuje jejich definici, funkci, rozdělení a faktory, které ovlivňují tuto oblast. Další kapitola poskytuje přehled teorií o hodnotách, neboť je na tuto problematiku nahlíženo z mnoha vědních disciplín. Třetí kapitola popisuje období adolescence, její charakteristiku a vývoj. Součástí této kapitoly je i oblast volného času, kam řadíme zmíněný skauting. Kapitola se věnuje jeho charakteristice, principech a výchovné metodě.

Praktická část je zaměřena na samotný výzkum k této problematice. Výzkumným problémem této práce je srovnání hodnotové orientace u mládeže, která prošla skautskou výchovou a mládeže, která ve skautingu nikdy nepůsobila. Pro tuto práci byl zvolen kvantitativně orientovaný výzkum, kde bylo stanoveno dotazníkové šetření, jako metoda sběru dat. Součástí praktické části je analýza dat, její následná interpretace s doporučením pro praxi a samotný závěr získaných výsledků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HODNOTY

První kapitola se věnuje vymezení a pochopení pojmu hodnota, neboť názorů a definic na tento pojem je mnoho, dále se kapitola zabývá funkcí a klasifikací hodnot. Důležitou součástí této kapitoly je i definování pojmu hodnotová orientace, jelikož je úzce spjatá s pojmem hodnota. U podkapitoly hodnotové orientace jsou ještě zmíněny faktory, které na ni mohou mít určitý vliv.

V 6. a 5. století př. n. l. neměli antičtí Řekové jasně daný termín pro hodnoty, pro formulaci tohoto obsahu používali pojmy jako „axia“ (hodnota, důstojný), „ethos“ (zvyk, obyčej) nebo „time“ (hodnocení, ctění). Právě s pojmy axiologie nebo timologie se můžeme setkat v teoriích hodnot. (Cakirpaloglu, 2004, s. 15)

Neexistuje jednotná definice pro pojem hodnota. Hodnotami se zabývá řada věd, jako je například ekonomie, sociologie, psychologie nebo filozofie. Disciplína, která se zabývá problematikou hodnot, se nazývá axiologie, u které můžeme považovat za zakladatele Herrmanna Lotze a Franze Brentana. H. Lotz do filozofie zavedl pojem hodnoty a byl první, který jasně vyslovil, proč je důležité zkoumat hodnoty. Podle něj se hodnoty dotýkají veškerého lidského jednání a poznávání. (Cakirpaloglu, 2004, s. 16)

Hodnota v užším slova smyslu zahrnuje takové hodnoty, které jsou jakýmkoliv způsobem žádoucí, užitečné, obdivuhodné nebo prospěšné. V širším smyslu můžeme zařadit negativní a nežádoucí hodnoty. (Nakonečný, 2015, s. 374)

Cakirpaloglu (2004, s. 343) uvádí, že „hodnota představuje specifickou psychickou kategorii, která tvoří poměrně stabilní trvalou strukturu osobnosti významnou pro individuální, sociální a historickou realizaci člověka. Hodnoty představují přesvědčení o dobrém nebo prospěšném, ale také o špatném nebo nežádoucím, které regulují individuální nebo skupinovou aktivitu.“

Hodnoty také můžeme chápat do jisté míry jako základ motivace, chování, vytváření vztahů a struktur ve společnosti. Jistá hodnotová struktura specifikuje danou dobu nebo generaci. (Prudký, 2009, s. 11)

Jiný názor má Mikšík (2003, s. 73), který píše, že „hodnotami se obvykle rozumí ty vlastnosti předmětů a jevů, kterými je dán jejich význam pro toho, kdo jejich významovost posuzuje (hodnotí). Je zdrojem hodnotové orientace (resp. zaměřenosti), selektivního přístupu k jednotlivým aspektům, předmětům a jevům životní reality.“

„Hodnoty jsou atributem existence každé sociální jednotky: od osobnosti, přes skupinu, instituci, sociální vrstvu, společenství až po společnost v hranicích určitého státu i společnost širší.“ (Prudký, 2009, s. 10 – 11). Na pojem hodnota se vztahuje určitá vážnost nebo význam. Můžeme pojednávat o hodnotách jako o něčem vznešeném nebo důležitém.

1.1 Funkce hodnot

Za základní funkci hodnot považujeme poznávání podoby hodnot z hlediska sociálních faktů, kdy se můžeme dozvědět o možnostech jejich působení a různorodých funkcí. V tomto přístupu nejde o zvážení, jestli se jedná o funkci negativní nebo pozitivní (nehledáme vztahy eufunkční či disfunkční), naopak jde o samotný fakt, jak působí hodnoty. Jde o to, že pomocí poznávání těchto funkcí můžeme upřesnit poznání hodnot samotných a současně můžeme nalézat významné souvislosti, ve kterých můžeme poznatky o podobě hodnot interpretovat. (Prudký, 2009, s. 44)

Rozdělení funkcí hodnot podle Prudkého (2009, s. 45):

- a) Funkce hodnot jako stavebních kamenů kultury
- b) Funkce hodnot jako součástí utváření obsahu sociálních fenoménů
- c) Funkce hodnot jako jednoho z definičních znaků osobnosti
- d) Hodnoty jako zdroj motivace a chování
- e) Hodnoty jako součásti identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo i institucí
- f) Hodnoty jako zdroje sociální a kulturní soudržnosti
- g) Hodnoty jako zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti
- h) Hodnoty jako atribut morálky
- i) Hodnoty jako základy politických filozofií a ideologií

Cakirpaloglu (2004, s. 402 – 405) rozdělil funkci hodnot na individuální a sociální. Obě funkce se vzájemně prolínají, doplňují a ovlivňují.

Individuální funkce

- a) Funkce adaptace člověka na fyzické a sociální podmínky - zahrnuje takové hodnoty, které si člověk vytváří v průběhu socializace. Díky získaným zkušenostem se člověk dokáže lépe orientovat v nových situacích, lépe se adaptuje na prostředí, ve kterém žije nebo je schopen řešit konflikty.

- b) Funkce překonávání vlastní existence – součástí této funkce je sebehodnocení, vědomí o žádoucnosti, seberegulace a funkce logického a abstraktního myšlení. Vyznačuje se duchovními hodnotami a hledáním smyslu života.

Sociální funkce

- a) Funkce sociální integrace – tato funkce souvisí s udržením skupiny a celé společnosti. Souvisí se sociální soudržností, stabilitou, efektivností a podobnými jevy skupinové dynamiky. Do integrační funkce hodnot zahrnujeme sociální kontrolu a sociální prevenci deviantního chování.
- b) Funkce sociální racionalizace – tato funkce ospravedlňuje společenské zájmy různých vrstev, politických skupin, které jsou dány do hodnotového obsahu společnosti.

1.2 Klasifikace hodnot

Nárok systematického uspořádání existujících poznatků o hodnotách v psychologii je možné částečně realizovat zaříděním do obecnějších pojmových celků. Tomu odpovídají stabilní kritéria klasifikace. Na základě analýzy existujících definic a teorií můžeme dospět k těmto kritériím, které považují jako předmět vědeckého zájmu axiologické předpoklady chování. (Cakirpaloglu, 2004, s. 357)

Dragomir Panticé, který se v psychologii zabýval problematikou klasifikace hodnot a jejími kritérii, uspořádal hodnoty a hodnocení za použití obecných teoretických a metodologických kritérií. Teoretická kritéria tvoří nejpočetnější skupinu v psychologii a její klasifikaci hodnot, která obsahuje tři dimenze formální klasifikace, a jsou to: objektivnost – subjektivnost, specifická – obecnost a relativnost – univerzálnost. K těmto relacím náleží následující kritéria dělení hodnot. (Cakirpaloglu, 2004, s. 357)

Mezi kritéria dělení hodnot patří: kdo je nositelem, původ hodnoty, vztah k přirozenosti člověka a živočichů, role hodnoty, pozice v hierarchii, stupeň obecnosti, podstata hodnoty, funkce lidských hodnot, obsah hodnot, oblast směřování hodnot, intenzita projevu hodnoty, stupeň vědomosti, stupeň zakotvenosti, umístění hodnoty, stupeň vzdálenosti hodnoty od osoby, modalita účinku, časová dimenze, způsob přístupu ke skutečnosti, deduktivní vs. induktivní přístup, způsob operacionalizace hodnot, velikost hodnoty a intenzita hodnoty.

Kdo je nositelem – toto kritérium dělí hodnoty na individuální, skupinové a univerzální. Objevuje se v učeních, která přiznávají vliv historických, společensko-kulturních, skupinových a individuálních činitelů na fenomény lidské přirozenosti.

Původ hodnoty – podle toho, kde hodnoty vznikly, můžeme hodnoty rozlišovat na individuální a institucionální. Individuální hodnoty představují čistě subjektivní, vnitřní kategorie, které se podobají koncepci personálních rysů. Institucionální hodnoty představují obecné normy a znamenají zavazující pravidla chování pro všechny členy skupiny.

Vztah k přirozenosti člověka a živočichů – humanistický přístup pokládá hodnoty za imanentní vlastnosti lidské přirozenosti, ačkoliv ostatní autoři uznávají, že i zvířata mohou mít prvky hodnot.

Role hodnoty – podle tohoto kritéria rozlišil Aristoteles hodnoty na hodnoty – prostředky a hodnoty – cíle. Rokeach tuto klasifikaci rozdělil na hodnoty instrumentální a terminální. Na význam vztahů mezi hodnotami – prostředky a zvolenými cíli pro vytvoření nových hodnot jednotlivce, které potom vedou k rozvoji velice personalizovaných vlastností já, poukázal Allport.

Pozice v hierarchii – hodnoty často tvoří individuální systém vertikálního, hierarchického uspořádání. Mezi významné teorie koncepce hodnotové struktury patří Maslowova hierarchie potřeb. Podle ní se dá rozlišit níže postavené D-hodnoty a výše postavené B-hodnoty. D-hodnoty jsou z tělesného nebo fyziologického nedostatku nebo přebytku, kde je jejich povaha biologická, ultimativní a retrográdní: jsou to programy, které jsou automatizovány, a které obnoví dynamickou rovnováhu organismu a po vykonání vlastní funkce zhasnou. B-hodnoty jsou vysoce subjektivní tendence k růstu osobnosti a působí podle svých autonomních mechanismů a progresivních principů vývoje. Nelze trvale dosáhnout nejvyšších hodnot včetně stavu sebe aktualizované osobnosti. Význam nejvyšších hodnot je v realizaci celoživotního projektu, jehož smyslem je co nejintenzivněji prožívat plnohodnotný život jedince pomocí naplňování autentických potenciálů. Taktéž Frankl zastává názor hierarchického uspořádání individuálních hodnot do hodnotového systému. Osnovu hierarchie tvoří zážitkové hodnoty, tvůrčí hodnoty, ty se nacházejí uprostřed systému a postojoyé hodnoty, jež jsou pro naplnění bytí nejvýznamnější a zabírají tu nejvyšší pozici.

Stupeň obecnosti – některé hodnoty jsou podle kritéria obsahu hodnoty jen specifickými preferencemi. Ztotožnění hodnot s nejjednoduššími dynamickými mechanismy chování můžeme najít například u Jamese Davida, který se domnívá, že hodnota představuje postoj, který určuje nějakou věc jako žádoucí nebo nežádoucí. Žádoucnost postoje vysvětluje volbu cílů. Podmínkou každé volby je určitá hladina aktivace organismu. Ostatní hodnoty je možné chápat jako velmi obecné, generalizované postoje nebo životní filosofie. Hodnotová orientace se podobá zobecněné a organizované koncepci o přírodě, o postavení člověka v přírodě, o interpersonálních vztazích, o žádoucím nebo nežádoucím ve vztahu člověk-prostředí a člověk-člověk. Jako celkovou koncepci hodnoty určují veškeré jednání jedince.

Podstata hodnoty – dle nejobecnější podstaty se dají hodnoty rozdělit na očekávané hodnoty a hodnoty směřující k naplnění existence. Očekávané hodnoty jsou normativní standardy chování, které souvisí se sociální prospěšností kolektivu a pobízejí člověka, aby plnil to, co je potřeba, jako člen společnosti.

Funkce lidských hodnot – toto kritérium rozlišuje hodnoty na *adaptující* – zprostředkovávají přizpůsobení se v nových podmínkách, *ochranné* – Ego obrana, *poznávací* – různorodé zájmy a kognitivní potřeby a *sebeaktualizující* – hodnoty růstu.

Obsah hodnoty – podle specifik obsahu se rozdělují hodnoty na normativní, které jsou chápány jako orientační činitele chování, které zdůrazňují individuální a sociální žádoucnost a preference, které působí selektivně na chování.

Oblast směřování hodnot – dle tohoto kritéria se posuzují hodnoty podle typu dobra a výsledkem jsou kategorie morálních, estetických, náboženských a dalších hodnot. Spranger, který pracoval s dobrem jako kritériem hodnot, vytvořil vlastní klasifikaci osobnostních typů: rozlišil dobro jako spravedlnost, zisk, krásu, humánnost, moc a sjednocení. Podle typu dobra rozlišil hodnoty teoretické, ekonomické, estetické, sociální, politické a náboženské.

Intenzita projevu hodnoty – toto kritérium rozlišuje hodnoty na explicitní a implicitní, manifestní a latentní, aktuální a potenciální. Hodnoty explicitní a implicitní jsou vymezeny kvalitou interakce mezi jedincem a společností, zkušenostmi a vlastnostmi jedince. Hodnoty manifestní mají obdobný význam jako hodnoty explicitní, ale v psychologii pojem manifestní obsahuje sociální zaměřenost nebo očekávání veřejné odezvy vůči individuálnímu projevu. Pojem latentní znamená skrytý, utajený význam hodnoty.

Stupeň vědomosti – tímto stupněm se určuje hodnota jako vědomá, anebo jako nevědomá. Hodnoty vědomé upřednostňuje Allportova personalistická koncepce: pakliže převyšují vědomé hodnoty nad nevědomými, jsou důkazem cílevědomé aktivity vyspělé a duševně zdravé osobnosti. Nevědomé hodnoty se podle něj často vyskytují u dětí, nevyvinutých osobností a u psychopatologických stavů. Podle Freudovy psychoanalytické teorie se považují nevědomé hodnoty za základ dynamiky osobnosti. v Jungově teorii významná oblast nevědomí zahrnuje obsahy kolektivního, archaického původu.

Stupeň zakotvenosti – tímto určením můžeme rozlišit povrchovou nebo deklarovanou hodnotu, jejímž základním mechanismem je konformování, od pravdivé, autentické nebo vnitřní hodnoty, jenž je tím pravým regulátorem jednání.

Umístění hodnoty – toto kritérium je podobné kritériím č. 1 a 2 a rozlišuje hodnoty na subjektivní a objektivní. Hodnota subjektivní zdůrazňuje vnitřní původ, zdroje a dynamiku. Objektivní hodnota závisí na vnějších vlastnostech, cílech a normách jednání.

Stupeň vzdálenosti hodnoty od osoby – podle tohoto kritéria je možné rozlišit hodnoty na konkrétní a abstraktní. U konkrétních hodnot dominuje citový vztah k blízkým obsahům, objektům a pojmům. Hodnoty abstraktní souvisí s velmi vzdálenými obsahy a cíli.

Modalita účinku – na základě tohoto kritéria se rozlišují pozitivní hodnoty v negativní, progresivní hodnoty v regresivní, potenciální hodnoty v aktuální. Potenciální hodnoty jsou označeny jako latentní, pravděpodobné a podle humanistů a existencialistů jsou nezbytné pro růst osobnosti. Jungovo pojetí potenciální je spojeno s hodnotovým nábojem archaických obsahů.

Časová dimenze - podle časového hlediska se dělí hodnoty na minulé, současné a budoucí. U minulých hodnot se zdůrazňuje zkušenost, kontinuita, důslednost. Do současných hodnot patří aktuální zájmy, postoje, motivy. Budoucí hodnoty jsou osobnostní ideály, cíle, záměry aj.

Způsob přístupu ke skutečnosti - podle tohoto přístupu Engliš rozděluje ontologické, teleologické a normologické vlastnosti jevů, ke kterým jsou podobně přiřazeny ontologické, teleologické a normativní hodnoty. Metodologická kritéria představují zásadní principy v psychologickém pojetí hodnot. Zde patří pravidla logického usuzování, především aplikace deduktivního a induktivního myšlení a také operacionalizace hodnot. Další dvě formální kritéria, kterými je možné srovnávat a měřit hodnoty jsou velikost a intenzita.

Deduktivní vs. induktivní přístup – deduktivní přístup vychází z názoru, že jsou hodnoty dispozice, které se manifestují v chování a které se také mohou objektivně pozorovat a měřit. Induktivní přístup vychází z tvoření úsudků o předmětu zkoumání, kde je základ metoda pozorování.

Způsob operacionalizace hodnot – podle hlediska operacionalizace hodnot je možné ve výzkumném procesu rozlišovat pozice a funkce hodnoty. Hodnoty mohou být určeny jako nezávislé, zprostředkující anebo závislé proměnné ve shodě s předmětem a cílem empirického zkoumání.

Velikost hodnoty – toto kritérium dělí hodnoty podle předem určené míry nebo stupnice. Příkladem jsou dva předměty stejného druhu, z nichž jeden má větší hodnotu než ten druhý. Kvantitativní rozdělení je možné uplatnit zejména u hodnot materiálního, biologického nebo fyziologického původu.

Intenzita hodnoty – toto kritérium je zaměřeno na určení výše hodnoty a je důležité proempirické odůvodnění koncepce o hierarchii hodnot.

1.3 Hodnotová orientace

Hodnotová orientace je „hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, který odráží reálné pořadí (důležitost) hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období“. (Průcha, Mareš, Walterová, 2013, s. 92)

Také Göbelová uvádí, že „hodnotová orientace je hierarchicky uspořádaný soubor hodnot přijatý jedincem, skupinou, společenstvím. Představuje souvislý, stabilní systém hodnot, regulujících a usměrňujících chování jedince“. (Göbelová, 2015, s. 43)

„Pojem hodnotové orientace byl vytvořen a má smysl proto, aby přesněji vysvětlil příčiny lidské činnosti, příčiny, proč lidé jednají tak a ne jinak, a poskytl tím metodologický návod k efektivní výchovné činnosti“. (Horák, 1996, s. 26)

Kraus uvádí, že hodnoty, se kterými se jedinec ztotožňuje a které vyznává, tvoří jeho hodnotový systém. Celý komplex těchto hodnot, které jsou uspořádány do jakéhosi „žebříčku“ vytváří hodnotový systém každého jedince. Je to bohatě uspořádaný celek, který bývá zpravidla rozdělen na materiální a duchovní hodnoty. Mezi materiální hodnoty řadíme např.: jídlo, bydlení, majetek, zdraví, pohodlí, atd. Do duchovních hodnot patří např. pravda, krása, dobro, atd. (Nakonečný, 2009, s. 244). Hodnotový systém je velice

důležitý, neboť nám ukazuje, jak je daná osoba zaměřená. Je významnou složkou motivace a autoregulace chování. (Kraus, 2000, s. 59)

Kraus dále udává, že na utváření hodnot působí endogenní a exogenní činitelé, kdy za dominantní činitele považuje exogenní činitele. U každého jedince se mohou projevat rozdíly v hodnotové orientaci, kterou mohou být v závislosti na věku, pohlaví, dosaženém vzdělání, profesi, celkové psychické a sociální zralosti. (Kraus 2000, s. 59)

Podobný pojem hodnotová preference lze podle Prudkého vymezit jako určitá hierarchie hodnot, něco čemu se často říká „hodnotový žebříček“. (Prudký, 2009, s. 33)

Hodnotová orientace je závislá na materiálních podmínkách života, vlivu sociálních a výchovných institucí jako jsou např. rodina, škola nebo média, a vlivu politicko-ekonomické sféry dané společnosti. (Sak, Tomolya, 1993, s. 8 in Kraus 2000, s. 59-60).

Sak uvádí, (2000, s. 64) že, pokud chceme zkoumat hodnotové orientace mládeže, znamená to tedy, že současně zkoumáme hodnoty společnosti a její dynamiku. Poznání hodnotových orientací mládeže je nejen významné pro poznání samotné mládeže, ale také pro poznání stavu a vývoje celé společnosti.

1.3.1 Faktory ovlivňující hodnotovou orientaci

V procesu sociálního zrání si jednotlivec osvojuje a vytváří hodnotový systém. Za aktivní subjekt je považován jak sám jedinec, tak společnost a její jednotlivé subjekty v procesu axiologické výstavby osobnosti. Působení společnosti a jejích subjektů má dvě strany a to intencionální a funkcionální působení. V intencionálním působení se jedná o cílené a vědomé přenášení konkrétních hodnot na jedince, dále jde o vědomou snahu, aby jednotlivec tyto hodnoty interiorizoval. Zvnitřnění hodnot je cílem výchovy v jejich oblasti. Za nejčastější subjekty takového vlivu můžeme považovat rodinu, školu a subjekty, které působí v oblasti volného času, což může být například pionýr, skaut, sportovní oddíl atd. Za ideální případ se bere, pokud tyto subjekty působí stejně, znamená to, že se snaží o zvnitřnění stejných nebo kompatibilních hodnot. Mnohokrát ale dochází k situacím, kdy vliv různých subjektů je do jisté míry protikladný. Interiorizace (zvnitřnění) hodnot poté závisí na pozici jednotlivých subjektů. Funkcionální působení představuje nezáměrný a necílený přenos hodnot. Je to takové utváření hodnotového systému, kdy na jedince působí hodnoty, které bývají často jednáním dospělých jedinců, ale dospělý jedinec, který jedná, se vědomě nesnaží o tento vliv anebo si ho mnohdy dokonce ani nepřeje, aby tento

vliv na dospívajícího působil. Ze všednosti společnosti a jednání dospělých dítě a dospívající abstrahuje hodnoty, jejichž zpředměťování je způsob jednání sledovaného subjektu. Funkcionální působení má mnohokrát vliv na stavbu hodnotového systému než záměrné výchovné působení rodičů a učitelů. Je to dané tím, že dospívající jedinec nechce být vychováván a poučován. Chce mít pocit svobodné volby a být aktivní. Přenos hodnot rodiče na dítě proto probíhá v každodenním jednání, při řešení problémů a zejména při náročných a krizových situacích. (Sak, 2000, s. 38-39)

Prvním faktorem, který ovlivňuje utváření hodnot dětí je **rodina**, která je nevýznamnější sociální skupina. Jak píše Dvořáček, (2014, s. 202) pro vývoj dítěte má rodinné prostředí zcela mimořádný vývoj, jsou v něm uspokojovány základní biologické a psychické potřeby, které jsou jinou institucí srovnatelně nenahraditelné. Podle něj je vliv rodičů uplatňován po celý život. Rodina zásadně ovlivňuje psychický vývoj dítěte, je důležitá, jelikož poskytuje jedinci základní zkušenosti, které ovlivní způsob, jakým bude chápat různé informace a jakým způsobem na ně bude reagovat. V rodině se odráží hodnotový systém, rodinné prostředí stanovuje, jaké schopnosti a dovednosti se cení a naopak, které se považují za zbytečné. (Vágnerová, 2005, s. 18-19). Jak uvádí i Kraus (2001, s. 79) „rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní návyky svých členů, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje“.

Ve věku 15-18 let má pro jedince významný vliv parta **vrstevníků**. Podle psychologického slovníku je vrstevnická skupina „skupina osob přibližně stejného věku, často též podobného sociálního zázemí“. (Hartl, 2010, s. 531). Právě v tomto období může nezralý jedinec přebírat hodnoty party také stejně nezralých jedinců. Poté může docházet k zásadní změně v chování a postojích jedince, za kterým stojí parta a její hodnotový systém. (Sak, 2000, s. 40). I v rámci skautingu může ovlivňovat hodnoty a chování dívek a chlapců parta kamarádů, kteří jsou stejného věku. Členství ve skautské partě naplňuje jejich přirozené potřeby a touhy po přátelství, získání uznání, překonání nejistoty nebo strachu a vzájemném sdílení přání a problémů. (Kupka, 2005, s. 15)

S vrstevníky je úzce spojen další faktor a tím je **škola**. „Hlavním úkolem školy je vychovávat a vzdělávat děti a mládež, podporovat zachování generační kontinuity, posilovat stabilitu, soudržnost a udržitelný rozvoj společnosti a umožňovat začlenění nastupujících generací do života občanského a pracovního. Škola se podílí na kultivaci

osobnosti žáků, formování jejich hodnot, postojů a chování ve specificky organizovaném a vybaveném prostředí, ve vymezeném čase a prostoru“. (Průcha, 2009, s. 112)

Na vývoj a utváření osobnosti může mít vliv i **bydliště**. Je rozdíl, jestli rodina bydlí na samotě, vesnici nebo ve městě. Město na rozdíl od venkova nabízí více podnětů, což může mít pozitivní i negativní stránku. Do pozitivní stránky můžeme zařadit větší okruh zkušeností, do negativních se řadí patologické vlivy. S postupujícím odstraňováním rozdílů mezi vesnicí a městem a zlepšováním se komunikačních schopností, se význam těchto podnětů stále mění. (Kohoutek, 1998, s. 115)

Jistý vliv při utváření hodnot může být spojený s **náboženstvím**. Mezi náboženským vyznáním a hodnotami existuje určitá souvislost, náboženství je považováno za jejich zdroj a zprostředkovatele. Hodnocení podle náboženské praxe je založeno na tom, co je správné a co správné není a jakým způsobem bychom se měli o to dobré snažit. Pro naši zemi je typické náboženství a to křesťanství, které působilo a působí na formování obecného hodnotového klimatu a ovlivňuje všechny členy společnosti. Působí jak na jedince, kteří se k náboženství hlásí, tak na jedince, kteří toto náboženství nevyznávají. (Vávra, *Náboženství a hodnoty*, 2010)

Dalším z faktorů, který může ovlivňovat utváření hodnot je **volný čas**. Ve svém rozsahu a obsahu je volný čas systémově provázán s daným typem společnosti, kterému odpovídají konkrétní hodnoty, instituce, vzorce chování a sociální mechanismy, které jsou spojené s naplňováním volného času. Pakliže společnost zabezpečí, aby děti a mládež využívaly svůj volný čas efektivně, urychlí tím rozvoj obecných i specifických schopností mládeže a potlačí vývoj negativních sociálních rysů. Volný čas společně s volnočasovými aktivitami dětí a mládeže mají svá specifika. V dětství a dospívání se vytváří hodnotový systém jedince a odhalují se cesty jeho uplatnění a objektivizace reálným chováním a činnostmi. Za základ utváření životního způsobu můžeme považovat dynamizaci hodnotového systému a jeho promítnutí do sociálního časoprostoru. (Sak, 2004, s. 59)

Další faktor, který může mít jistý vliv na význam hodnot, jsou **média a sociální sítě**. Životní styl současného jedince je výrazně ovlivněn hromadnými sdělovacími prostředky. Využívání masmédií je považováno za neoddělitelnou součást v životě člověka jak v práci, tak ve volném čase. Lidi ve volném čase převážně tráví s médii a vedle přímých mediálních aktivit jsou i další činnosti člověka spojeny s médii. (Sak, 2004, s. 89). Masmédia se dělí na dva druhy a to tištěná masmédia a elektronická masmédia.

Do tištěných řadíme noviny, časopisy, knihy apod., do elektronických patří rozhlas, televize, počítač, video atd. (Kraus, 2001, s. 63). Podle průzkumu AMI Digital Index, který se zaměřuje na mapování proměn prostředí sociálních sítí a trendů v chování uživatelů sociálních sítí, lze zjistit, že česká populace stále více využívá sociální sítě, i když se průměrný čas zkrátil. Na začátku roku 2017 stouplo množství sociálních sítí na jednoho respondenta. Tento nárůst dosahuje rozdílu 30 %, kdy v roce 2016 používalo více jako tři sociální sítě 39 %, rok 2017 už má 69 % uživatelů, kteří mají účet na více jak třech sociálních sítích. (Crha, *Češi používají stále více sociálních médií, průměrný čas trávený na síti ale klesl*, 2017)

2 TEORIE HODNOT

Druhá kapitola je zaměřena na vybrané teorie hodnot. I když existuje celá řada teorií, která se zabývá problematikou hodnot, jsou zde uvedeny pouze čtyři teorie od nejznámějších představitelů, kteří se touto problematikou zabývali. Koncept M. Rokeache, S. H. Schwartze a Franklova vymezení základních životních hodnot uvádíme z toho důvodu, že jsou tito autoři celosvětově známí pro své teorie. Poslední koncept českého sociologa Petra Saka jsme zvolili proto, že z něj vycházíme v praktické části této práce.

2.1 Koncept Michaela Rokeache

Pro M. Rokeache představují hodnoty rozsáhlou tendenci upřednostňovat jiný stav věci před ostatními. Jsou úzce spjaty se zájmy, potřebami a cíli, které jsou naplňovány prostřednictvím preferenčních voleb. Rokeache definuje tři složky hodnot, které se navzájem doplňují, jsou to:

Složka kognitivní – hodnota je poznání žádoucího. Jedinec, ví, jak se má správně chovat, na jaké cíle se má zaměřovat a o co má usilovat.

Složka afektivní – jedná se o citový vztah k objektu např. souhlasný anebo nesouhlasný, přijímající anebo odmítající,...

Složka behaviorální – hodnota coby intervenující proměnná, aktivátor, motiv,... (Prudký, 2009, s. 74-75)

Michael Rokeach je známý především pro své rozdělení hodnot na instrumentální a terminální hodnoty. Na instrumentální hodnoty můžeme nahlížet jako na prostředky, díky jejichž využívání můžeme dosáhnout toho, co je pro nás významné. Jsou to způsoby chování, které slouží k dosažení určitého cíle. Do instrumentálních hodnot patří např. *ctižádostivost, poslušnost, zodpovědnost, poctivost, veselost, laskavost, ochota, odvaha, schopnost a intelekt*. Terminální hodnoty můžeme chápat jako žádoucí konečný stav. Jsou to obecné cíle a ideály, o které usilujeme, řadíme zde např. *pohodlný život, rodinné bezpečí, štěstí, zralá láska, světový mír, rovnost, svoboda, národní bezpečnost, společenské uznání, spása duše a pravé přátelství*. (Dvořáková, 2008, s. 42 – 43)

V publikaci Prudkého se můžeme dočíst, že Rokeach vytvořil jednoduchý přístup k zaznamenávání a měření hodnotových struktur. Metoda, která se nazývá jako „value survey“, tvoří konstrukci 36 hodnot (položek v dotazníku). Tyto hodnoty jsou rozděleny

na dvě části a to hodnoty instrumentální a terminální. Respondent po předložení dotazníku posuzuje hodnoty na základě toho, jak jsou pro něj důležité. Získané poznatky pak slouží k sestavení hodnotových preferencí neboli žebříčků, nebo k charakteristikám odlišností nebo shod v těchto preferencích (prostřednictvím vztahování k odlišným národům, etnikům, civilizacím, ale nebo vrstvám a skupinám). (Prudký, 2009, s. 76-77)

2.2 Koncept Shaloma H. Schwartz

Podle S. H. Schwartz reprezentují hodnoty tři univerzální nároky lidského bytí, jsou to: biologické hodnoty, potřeba sociální interakce a potřeba skupinového fungování. (Dvořáková, 2008, s. 43)

Schwartz rozlišil deset hodnotových typů. Hodnotové typy jsou uspořádány do dvou dimenzí. První dimenze **Opennes to Change versus Conservation** představuje hodnoty, které kladou důraz na vlastní nezávislé myšlení a jednání nebo preferenci změny na rozdíl od hodnot, které zdůrazňují ochranu stability a uchování tradiční praxe. Druhá z dimenzí **Self-Enhancement versus Self-Transcendence** se vyznačuje hodnotami, které zdůrazňují vlastní úspěch a dominanci nad druhými na rozdíl od hodnot, které akceptují druhé jako sobě rovné a soustřeďují se na jejich prospěch. (Dvořáková, 2008, s. 43)

Jednotlivé hodnotové typy, které charakterizuje Schwartz (Schwartz & Sagiv, 1995, s. 95 in Dvořáková, 2008, s. 43-44) jsou:

- **Moc (power)** – sociální status a prestiž, kontrola a dominance nad ostatními lidmi a zdroji,
- **Výkon (achievement)** – osobní úspěch vyjadřovaný kompetencí ve shodě se sociálními normami,
- **Hédonismus (hedonism)** – radost a smyslové uspokojení sebe sama,
- **Stimulace (stimulation)** – vzrušení, novost a změna v životě,
- **Sebeřízení (self-direction)** – nezávislé myšlení a jednání,
- **Universalismus (universalism)** – porozumění, ocenění, tolerance a ochrana dobra druhých lidí a přírody,
- **Benevolence (benevolence)** – ochrana a zvyšování dobra druhých lidí, se kterými chce jedinec v osobním kontaktu,
- **Tradice (tradition)** – úcta, závazek a přijetí zvyků a myšlenek, které poskytuje tradiční kultura nebo náboženství,

- **Konformita (conformity)** – zdržení se jednání, které by ubližovalo druhým a porušovalo sociální očekávání a normy,
- **Bezpečí (security)** – jistota, harmonie a stabilita společnosti, vztahů a sebe sama.

2.3 Franklovo vymezení základních životních hodnot

Viktor Emanuel Frankl vycházel z přesvědčení, že život člověka má svůj smysl. Považoval za ústřední duševní sílu osobnosti touhu po nalézání a naplňování smyslu života. Na smysl života se nemáme ptát, ale máme si na něj odpovědět tím, že za život přebíráme odpovědnost. Čili, v čem můžeme vidět smysl života, není ve slovech, ale v našich činech. Pro každého člověka je typická série sebeutvářecích procesů, dějů a aktů, díky kterým si každý jedinec vybírá a realizuje vlastní životní smysl. (Mikšík, 2003, s. 74)

Frankl rozdělil tři kategorie možných hodnot, které život staví před člověka a jsou to:

Tvůrčí hodnoty, které je možné realizovat pouze činností. **Zážitkové hodnoty**, které se uskutečňují v prožívání např. v ponoření do krásy přírody nebo umění. **Postojové hodnoty**, které se uskutečňují podle toho, jak se člověk staví k omezením vlastního života. (Mikšík, 2003, s. 75)

„Povinností člověka je realizovat své lidské hodnoty do posledního okamžiku své existence, nese odpovědnost vůči hodnotám: být člověkem znamená být vědomým a být odpovědným“. (Mikšík, 2003, s. 75). Do doby, kdy je člověk při vědomí, nese odpovědnost vůči hodnotám. Lidský život nenaplňujeme pouze jen radostmi, stejně i tak náš život může naplňovat utrpení. Mnohokrát dává člověku více utrpení, než samotné dosažení úspěchu. Dává mu pocítit to, co by nemělo být a učí ho, jak snášet a řešit utrpení. (Mikšík, 2003, s. 75)

Franklovo vymezení hodnot je založeno na principu vědomí odpovědnosti za jejich přijetí a realizaci. Je významně ovlivněno jeho životními osudy s nároky, kdy musel být schopný se vyrovnat aktivně s osudem a se sebou samým.

2.4 Koncept Petra Saka

Petr Sak je znám pro svou metodiku párových hodnot, kterou používá při svých výzkumech. V této metodice je rozhodování o hodnotách omezeno na jednu hodnotu a tím pádem se ztrácí konkurenční tlak veškerého hodnotového pole. Metodika pracuje se dvěma protikladnými hodnotami a modeluje určitý hodnotový tlak, kde se jedinec musí

rozhodnout. (Sak, Saková, 2004, s. 16). Autor předpokládá, že „hodnotový systém jedince, skupin, generací je vnitřně konzistentní, má svou systémovou logiku, vycházející z hodnotové orientace subjektu“. (Sak, 2000. s. 78). Cílem je, vyvodit z dílčích hodnotových preferencí, základní hodnotové orientace. Sak (2000, s. 78-80) vytvořil faktorovou analýzu, z které vyvodil 7 faktorů, a ty vyjadřují obecnější hodnotovou orientaci. Hodnotové orientace rozdělil na:

Egoisticko - materialistickou hodnotovou orientaci - do této hodnotové orientace patří majetek, plat, další příjmy, společenská prestiž, soukromé podnikání a úspěšnost v zaměstnání. Člověk se vykazuje takovým jednáním, kdy se chce prosadit, chce být v centru pozornosti, ale nemá zájem pro společnost a pro ostatní lidi něco přinést.

Profesně – rozvojovou hodnotovou orientaci - mezi profesně – rozvojovou hodnotovou orientaci řadíme hodnoty jako vzdělání, rozvoj vlastní osobnosti, zajímavá práce, úspěšnost v zaměstnání. Jedinci, kteří jsou nositeli této orientace, mají aktivní a tvořivý přístup k životu. Je pro ně důležitý seberozvoj vlastní osobnosti, který spojují se svou prací.

Reprodukční hodnotovou orientaci - další hodnotová orientace zahrnuje hodnoty životní partner, láska, rodina a děti. Tato orientace je důležitá zejména kvůli zachování lidského rodu a vytváření podmínek pro růst a socializaci dětí.

Globální hodnotovou orientaci - Do této hodnotové orientace řadíme hodnoty zdravé životní prostředí, mír a zdraví. Za nejvyšší hodnotu je považováno zdraví jedince. Obdobný význam, jako má pro člověka zdraví, mají pro lidský rod mír a životní prostředí.

Liberální hodnotovou orientaci - liberální hodnotová orientace obsahuje hodnoty svoboda, demokracie a soukromé podnikání. V této hodnotové orientaci je nejsilnější hodnota svoboda.

Sociální hodnotovou orientaci - je tvořena z hodnot veřejně prospěšná práce, politická angažovanost, společenská prestiž a být užitečný druhým lidem. Vede jednotlivce v překračování sebe sama nebo k interakcím a vztahům k jiným lidem.

Hédonistickou orientaci člověka - Tato hodnotová orientace se skládá z hodnot, jako jsou koníčky a zájmy, přátelství a láska.

3 ADOLESCENCE

Následující kapitola popisuje období adolescence, její specifické znaky a změny v tomto období. Součástí třetí kapitoly je podkapitola volného času, která se věnuje jeho charakteristice, činnostem a organizacím. Z organizací je detailně popsán skauting, jelikož se bakalářská práce zaměřuje právě na tuto organizaci.

Vágnerová (2005, s. 321) charakterizuje toto období jako přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí. Adolescenci vymezuje ve věku 10 – 20 let. V období adolescence dochází k celkové proměně osobnosti ve všech oblastech: somatické, psychické a sociální. Většina změn je primárně podmíněna biologicky, ale vždy je významně ovlivňují faktory psychické a sociální, se kterými jsou ve vzájemné interakci. Dospívání je bráno za specifickou životní etapu, jež má své typické znaky v rámci životního cyklu a svůj objektivní a subjektivní význam. Dospívání představuje období hledání a přehodnocování, ve kterém má jedinec zvládnout vlastní proměnu, má dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity. (Vágnerová, 2005, s. 321)

Naopak Vacínová (2010, s. 99) charakterizuje období adolescence až od 15 (16) do 20 (21) let. Za dolní vývojový mezník považuje dosažení pohlavní zralosti, popřípadě ukončení povinné školní docházky, horním mezníkem je bráno dosažení dospělosti.

Hlavním vývojovým úkolem adolescenta je „vytvořit si pocit vlastní identity, přijmout normy společnosti, vytvořit si vědomí vlastní hodnoty, přijmout za své morální principy dané společnosti, postupně se stát nezávislými na rodičovské autoritě a vytvářet heterosexuální vztahy. Adolescent se tak postupně stává osobností, získává charakteristické vzorce myšlení, emocí a chování, které ovlivňují jeho interakce s prostředím“. (Šimíčková-Čížková, 2008, s. 111)

Podle Vágnerové (2005, s. 324) můžeme dospívání rozdělit do dvou fází:

Raná adolescence, která je označována jako pubescence, je zahrnuta do prvních pěti let dospívání. Časově je vymezena mezi 11. – 15. rokem s určitou individuální proměnlivostí. Nejvýraznější změnou je tělesné dospívání, které je spojené s pohlavím dozráváním, tj. pubertou. Jedinec se začíná osamostatňovat ze závislosti na rodičích, velký význam pro něj mají vrstevníci, se kterými se ztotožňuje. Taktéž je pro toto období důležité přátelství, první lásky a počáteční experimentace v partnerských vztazích. Starší pubescenti se snaží

o odlišení vlastní skupiny od dětí i dospělých a tuto potřebu svému okolí signalizují pomocí úpravy svého zevnějšku, životního stylu, zájmů, hodnot, atd. Důležitou součástí rané adolescence je ukončení povinné školní docházky. (Vágnerová, 2005, s. 323)

Pozdní adolescence zahrnuje dalších pět let života, časově je vymezena od 15 do 20 let s určitou individuální proměnlivostí, zejména v oblasti psychické a sociální. Důležitým mezníkem pozdní adolescence je ukončení profesní přípravy, která je následována nástupem do zaměstnání nebo volbou dalšího studia. S tím souvisí i dosažení nebo oddálení ekonomické samostatnosti, které nejdříve dosáhnou v dělnických profesích a nejpozději vysokoškoláci. (Vágnerová, 2005, s. 324)

3.1 Volný čas adolescentů

Zájmy adolescentů se utváří a ustalují, postupně ubývá nejednotnost v zájmové oblasti. Mezi obvyklé zájmové okruhy adolescentů lze zařadit: sport, turistika, přírodověda, drobné rukodělné činnosti a různorodé druhy umění, ať už pasivně přijímané, nebo aktivně provozované. Největší zájem z umělecké oblasti je o populární hudbu a tanec. V rámci tance se utvářejí společenské vztahy mezi dívkami a chlapci a formuje se společenské chování. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 107-108)

Čas je považován za základní dimenzi, velkou jistotu a šanci lidského života. V průběhu života se jedinec setkává s pozitivními i negativními podmínkami a vlivy, které jeho prožívání občas podporují nebo stimulují, ale jindy ho znemožňují nebo brzdí. Všechny zřetely jsou pro něj výzvou, se kterou se musí stále vyrovnávat. Časové vymezení jeho života předpokládá a vyžaduje, aby jedinec usiloval o to, aby dobu svého života zhodnotil co nejlépe, a tímto směrem jednal aktivně. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 8)

Nejnámější definice od Pávkové vymezuje, že volný čas „je doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění“. (Pávková, 2002, s. 13)

Další definici nabízí Hofbauer, který vymezuje volný čas jako „čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život“. (Hofbauer, 2004, s. 13)

V době mimo vyučování se na výchovu dětí a mládeže kromě rodiny podílí i instituce pro výchovu mimo vyučování a další subjekty. Výchovná zařízení se nesnaží odloučit děti od

rodiny, ale naopak se snaží začít spolupracovat a zapojit rodiče a jiné dospělé do činností dětí ve volném čase. (Pávková, 2002, s. 33). Volnočasových aktivit pro děti a mládež nabízí spousta zařízení a subjektů. Mezi taková zařízení a subjekty můžeme zařadit: školská zařízení pro zájmové vzdělávání, kde patří dům dětí a mládeže a stanice zájmových činností, dále výchovná zařízení pro ústavní výchovu kde řadíme dětský domov. Dalšími subjekty jsou nestátní neziskové organizace, kam patří např. Skaut, Pionýr, Duha, Česká tábornická unie, Sokol a zájmová sdružení rybářů, hasičů atd. Další zařízení, které spadají do volnočasových zařízení, jsou nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Posledními subjekty jsou organizátoři, kteří mají na volnočasové aktivity pro děti živnost. (Hájek, 2008, s. 141-152). V další podkapitole bude rozebrán podrobněji subjekt skauting, neboť je nedílnou součástí bakalářské práce a zaměřujeme se na něj v praktické části.

3.1.1 Skauting

„Junák – český skaut, z. s. je dobrovolný, nezávislý a nepolitický spolek, jehož posláním a účelem je podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním; vlasti, celému lidskému společenství a přírodě“. (Stanovy spolku Junák, 2014)

Za zakladatele hnutí je považován Robert Baden-Powell, který měl jediný cíl a to zlepšit společnost. Tím se podle něj mohlo dosáhnout skrze pozvednutí jedinců ve společnosti. Ve skautském hnutí je tzv. „povznesení jedince“ dosaženo pomocí postupné sebevýchovy, a tím je skautská metoda. Nejhlavnějšími prvky skautské metody jsou základní principy, slib a zákon, které zahrnují hodnoty, na kterých by měla být podle R. Baden-Powella založena společnost. (Zajíc, 2008, s. 9)

Základní principy jsou vyjádřeny ve třech bodech: „**Povinnost k Bohu**“ – vyjadřuje vztah jedince k duchovním hodnotám života, „**Povinnost k ostatním**“ – vyjadřuje vztah jedince ke společnosti a pocit zodpovědnosti k ní v tom nejširším slova smyslu: rodina, obec, země, celý svět; respekt k ostatním a k přírodě, „**Povinnost k sobě**“ – spadá sem osobní zodpovědnost za rozvoj sebe sama podle svých nejlepších možností a schopností. (Zajíc, 2008, s. 9)

Podle Zajíce (2008, s. 9) je možné chápat skautský zákon jako kodex životního stylu. Skautský zákon je vyjádřen v deseti bodech:

1. *Skaut je pravdomluvný.*
2. *Skaut je věrný a oddaný.*
3. *Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.*
4. *Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.*
5. *Skaut je zdvořilý.*
6. *Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.*
7. *Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.*
8. *Skaut je veselý myslí.*
9. *Skaut je hospodárny.*
10. *Skaut je čistý v myšleních, slovech a skutcích.* (Šantora, 2012, s. 3)

Skautský slib je osobní přísaha každého člena. (Zajíc, 2008, s. 9) Je považován za osobní, hluboký a intimní závazek, slib jedinec vyslovuje každý sám za sebe, dobrovolně a vědomě s vědomím jeho důležitosti a závaznosti. (Vůdcovská zkouška, 2017, s. 38)

Skautský slib zní:

Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

- *Sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,*
- *Plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,*
- *Duší i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližním.*

Skaut může ukončit slib dodatkem: K tomu mi pomáhej Bůh. (Šantora, 2012, s. 3)

Důležitou součástí skautského hnutí je skautská výchovná metoda, která vystihuje skautskou výchovu. Je založena na sedmi základních bodech, které společně tvoří vnitřně provázaný a nedělitelný systém:

Slib a zákon – po složení slibu se skaut hlásí k hodnotám, stejně jako ke společenství, se kterým tyto hodnoty sdílí. Zákon mu umožňuje tyto hodnoty nacházet v každodenním životě. Slib a zákon je považován za základní oporu duchovního života skautského člena.

Učení se zkušeností – podle skautské výchovné metody se člověk nejlépe naučí pomocí vlastních prožitků a zkušeností. Do této zásady patří i výchova mravní. To znamená, že

skauting neusiluje jen o to, aby byl jedinec špatný, ale usiluje o to, aby dobro vykonával. Proto je součástí skautské sebevýchovy vykonat alespoň jeden dobrý skutek denně.

Družina – skautská výchovná metoda se děje v malé, přirozené skupině vrstevníků, která představuje pro jedince citové zázemí a výzvu, jak rozvíjet své sociální dovednosti a odhalit silné stránky, které může uplatnit ve prospěch celku.

Symbolický rámeček - ve skautingu se používají hry, příběhy, symboly a vzory, které jsou považovány pro mladé jedince za přitažlivé, inspirativní a obohacující. Tímto jim přibližuje také hodnoty, ze kterých skauting vychází.

Příroda – pro skauting je příroda pokládána za nepřirozenější výchovné prostředí, je předmětem zájmu, péče a ochrany, také je brána jako zdroj citového a duchovního rozvoje.

Program osobního růstu – skauting se snaží nejen o to, aby nabídl rozmanitý a přitažlivý program pro každé věkové kategorie, podporuje i všestranný osobní rozvoj každého člena založený na jeho vnitřní motivaci a její podpoře.

Dospělí průvodci – dospělí průvodci ukazují jedinci cestu, pomáhají mu, podporují ho a povzbuzují, to vše s respektem k individuální lidské bytosti, která dřív nebo později musí převzít plnou zodpovědnost při své cestě. (Stanovy spolku Junák, 2014)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část navazuje na teoretická východiska, které jsme vymezili v předešlých kapitolách. Problematika hodnot je pořád aktuální, protože jsou každému jedinci předávány určité hodnoty jak od rodiny, přátel, školy nebo prostřednictvím zájmů a koníčků. Výzkumným problémem této práce je **srovnání hodnotové orientace u mládeže, která prošla skautskou výchovou a mládeže, která ve skautingu nikdy nepůsobila**. Zatím neexistuje příliš mnoho bakalářských ani diplomových prací, ve kterých by se zkoumaly hodnotové orientace skautských členů a jejich vrstevníků, z toho důvodu byl zvolen tento výzkumný problém. Motivací výzkumného problému je poukázat na význam skautingu, který není jen o pobytu v přírodě a rozdělávání ohně, skauting je založený na vyšších principech. Skauting se snaží zlepšit společnost skrze jednotlivé lidi pomocí skautské výchovné metody. V rámci skautingu jsou předávány určité hodnoty, na kterých je toto hnutí postaveno, pomocí skautských hodnot je utvářena osobnost jedince. Záměrem je tedy zjistit, jestli se liší hodnotové preference skautů a „neskautů“. Pro výzkumné šetření byl vybrán kvantitativní výzkum, kde byl zvolen dotazník jako výzkumná metoda.

4.1 Výzkumný cíl a otázky

Hlavním výzkumným cílem bakalářské práce je **analyzovat a srovnat hodnotovou orientaci u skautské mládeže a mládeže, která do skautingu nechodí**. Na základě hlavního výzkumného cíle jsme stanovili dílčí výzkumné cíle:

- Identifikovat hodnotové preference u mládeže, která prošla skautskou výchovou.
- Identifikovat hodnotové preference u mládeže, která ve skautingu nikdy nepůsobila.
- Zjistit, jaký je pro respondenty nejvýznamnější faktor při utváření jejich hodnot.

Z výzkumných cílů vyplývají otázky:

Hlavní výzkumná otázka je: Jaká je analýza a srovnání hodnotové orientace u skautské mládeže a mládeže, která do skautingu nechodí?

Dílčí výzkumné otázky:

- Jaká je hodnotová preference u mládeže, která prošla skautskou výchovou?
- Jaká je hodnotová preference u mládeže, která ve skautingu nikdy nepůsobila?

- Jaký je nejvýznamnější faktor pro respondenty při utváření jejich hodnot?

4.2 Stanovení hypotéz

Na základě stanovení výzkumných cílů a otázek jsme pro výzkumné šetření zvolili hypotézy:

1H₀: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují stejnou preferenci v hodnotě přátelství jako adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

1H_A: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují vyšší preferenci v hodnotě přátelství než adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

2H₀: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují stejnou preferenci v hodnotě být užitečný druhým jako adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

2H_A: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují vyšší preferenci v hodnotě být užitečný druhým než adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

3H₀: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují stejnou preferenci v hodnotě zdravé životní prostředí jako adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

3H_A: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují vyšší preferenci v hodnotě zdravé životní prostředí než adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

4.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumným souborem této bakalářské práce jsou adolescenti ve věku 15 – 18 let, kteří působí ve skautingu déle než 1 rok a adolescenti ve věku 15 – 18 let, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili. Tuto věkovou kategorii pro výzkumné šetření jsme zvolili z toho důvodu, že adolescenci můžeme chápat jako zlomové období, kde člověk hledá svoji identitu a může mu k tomu přispět i hodnotová orientace. Adolescence je obdobím přechodu mezi dětstvím a dospělostí a dochází k celkové proměně člověka po stránce tělesné, duševní a sociální.

Pro výzkumné šetření bylo rozdáno celkem 250 dotazníků, z toho bylo zpět vráceno 227, avšak po vyhodnocení všech dotazníků bylo 21 dotazníků vyřazeno, protože informace byly ne zcela vyplněné a nemohly sloužit k výzkumnému šetření. Celkový počet tedy činí 206 dotazníků, z toho je 102 adolescentů, kteří nepůsobil ve skautingu a 104 adolescentů, kteří ve skautingu působí.

Pro výběr respondentů byl zvolen dostupný výběr. Skautské respondenty jsme vybrali pomocí oslovení několika skautských vedoucích ve Zlínském a Jihočeském kraji, kteří dále dotazníky rozdali svým svěřencům. „Neskauteké“ respondenty jsme oslovili na středních školách ve Zlínském kraji, které byly ochotny spolupracovat při vyplňování dotazníků.

Pro jednodušší orientaci bylo zvoleno rozdělení respondentů do tří tabulek. V první tabulce je znázorněn celkový počet respondentů, druhá tabulka znázorňuje rozdělení respondentů podle věku a ve třetí tabulce je zobrazeno rozdělení respondentů podle místa bydliště.

Pohlaví	Dívka	Chlapec	Celkem
Skauti	65	39	104
„Neskauteké“	73	29	102
Celkem	138	68	206

Tabulka 1 Celkové rozdělení respondentů

	„Neskauteké“		Skauti		
Věk	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Celkem
15	4	1	9	5	19
16	23	5	16	8	52
17	33	11	20	6	70
18	13	12	20	20	65

Tabulka 2 Rozdělení respondentů podle věku

	Skauti		Neskauti		Celkem
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	
Vesnice	4	37	35	8	84
Město	61	2	38	21	122
Celkem	65	39	73	29	206

Tabulka 3 Rozdělení respondentů podle místa bydliště

4.4 Metoda sběru dat

Pro výzkumné šetření byl použit dotazník, který se převážně inspiroje dotazníkem doc. Saka. Na začátku respondenti zaznamenávali základní informace jako, zda jsou skauti nebo ne, pohlaví, věk a místo bydliště. Druhá část dotazníku je tabulka, která se inspiroje baterií hodnot podle doc. Petra Saka. Tabulka obsahuje celkem 23 hodnot, které respondenti zaznamenávali podle významu pomocí pětistupňové škály (1 nejmenší význam – 5 největší význam). Další částí dotazníku je metodika párových hodnot podle doc. Saka. Zde mají respondenti předložené dvě protikladné hodnoty, u kterých se pomocí pětistupňové škály rozhodují, ke které hodnotě se více přiklánějí. Pro náš výzkum byla metodika párových hodnot trochu upravená a to tak, že se respondenti nerozhodovali pomocí pětistupňové škály (1-2 se přiklánějí k první hodnotě, 4-5 k hodnotě druhé a 3 znamená, že se nerozhodují ani pro jednu hodnotu), ale zaznamenávali důležitost hodnoty 1 nebo 5. Je to z toho důvodu, že by respondenti mohli odpovídat spíše neutrálně, než aby se rozhodli pro danou hodnotu. Poslední část dotazníku obsahovala faktory, které mohou mít vliv na respondenty při utváření jejich hodnotové orientace. Faktory zaznamenávali podle toho, jaký má pro ně konkrétní faktor význam (žádný význam, střední význam a největší význam). Pro vyhodnocení dotazníků byly použity programy Excel a Statistica.

5 ANALÝZA DAT

Další kapitola se zaměřuje na analýzu zpracovaných dat. První část se zaměřuje na vyhodnocení dotazníku, kde se zpracovávala data základních informací, hierarchie hodnot výzkumného souboru, metodiky párových hodnot a faktorů ovlivňujících hodnotovou orientaci. Další podkapitolou analýzy dat je ověřování stanovených hypotéz.

5.1 Vyhodnocení dotazníku

Prvním krokem analýzy bylo vyhodnocení základních informací, které sloužilo k rozdělení respondentů podle působnosti ve skautingu, pohlaví, věku a místa bydliště. Tyto informace byly popsány v předchozí kapitole při charakteristice výzkumného souboru. Dalším krokem analýzy dat je srovnání hodnot obou zkoumaných skupin. Tato tabulka znázorňuje zaznamenané četnosti adolescentů, kteří ve skautingu nepůsobili. Jak již bylo zmíněno ve výzkumném souboru, celkem je těchto adolescentů 102. Ze získaných četností se vypočítaly aritmetické průměry, které poté slouží k uspořádání hodnot od nejvýznamnější po nejméně významnou.

Hodnoty	Index hodnot	Směrodatná odchylka
Zdraví	4,62	0,65
Láska	4,20	0,62
Mír, život bez válek	4,06	0,70
Životní partner	4,05	0,76
Svoboda	4,42	0,73
Přátelství	4,34	0,78
Rodina a děti	4,30	0,90
Zdravé životní prostředí	3,86	0,75
Demokracie	3,79	0,84
Pravda, poznání	3,81	0,74
Zajímavá práce	3,77	0,74

Rozvoj vlastní osobnosti	4,10	0,72
Plat, další příjmy	3,67	0,84
Úspěšnost v zaměstnání	3,80	0,75
Vzdělání	3,83	0,83
Uspokojování svých zájmů	3,94	0,88
Být užitečný druhým	3,70	0,83
Majetek	3,18	0,91
Soukromé podnikání	2,63	0,87
Společenská prestiž	2,75	0,97
Veřejně prospěšná činnost	2,75	0,99
Bůh	2,44	1,61
Politická angažovanost	2,26	1,04

Tabulka 4 Hierarchie hodnot „neskautů“

Hodnota, které si váží „neskautští“ adolescenti nejvíce je hodnota **zdraví** (index 4,62). Druhé místo zaujímá hodnota **svoboda** (index 4,42). Třetí hodnota, která spadá do žebříčku tří nejdůležitějších hodnot, je hodnota **přátelství** (index 4,34). Hned za hodnotou přátelství zaujímá na čtvrté pozici hodnota **rodina a děti** (index 4,30), kde však není příliš velký rozdíl mezi těmito hodnotami. Na pátém místě hodnotového žebříčku „neskautských“ adolescentů se umístila hodnota **láska** (index 4,20). Po lásce se řadí hodnoty **rozvoj vlastní osobnosti** (index 4,10), **mír** (index 4,06) a **životní partner** (index 4,05), rozdíl v indexech u těchto tří hodnot je jen malý. Index 3,94 náleží hodnotě **uspokojování svých zájmů** a řadí se na 9. místo. Po této hodnotě se umístila na desátém místě hodnota **zdravé životní prostředí** (index 3,86), na jedenáctém místě pak hodnota **vzdělání** (index 3,83). S malým rozdílem indexů se na dalších pozicích umístily hodnoty **pravda, poznání** (index 3,81), **úspěšnost v zaměstnání** (index 3,80), **demokracie** (index 3,79) a **zajímavá práce** (index 3,77). Na šestnáctém místě se řadí hodnota **být užitečným druhým** (index 3,70), hned za ní následuje hodnota **plat, další příjmy** (index 3,67). Hodnotě **majetek** (index 3,18) náleží osmnácté místo. Veřejně **prospěšná činnost** a **společenská prestiž** získaly stejný index (2,75). První ze tří nejméně významných hodnot

je hodnota **soukromé podnikání** (index 2,63). Předposlední hodnotou v žebříčku hodnot je **Bůh** (index 2,44). Pro „neskauty“ je nejméně významnou hodnotou **politická angažovanost** (index 2,26).

Další tabulka znázorňuje zaznamenané četnosti významu adolescentů, kteří prošli skautskou výchovou. Dohromady je těchto respondentů 104. Ze získaných dat jsou opět vypočítány aritmetické průměry, pomocí kterých se pak seřazují hodnoty od nejdůležitější po nejméně důležitou.

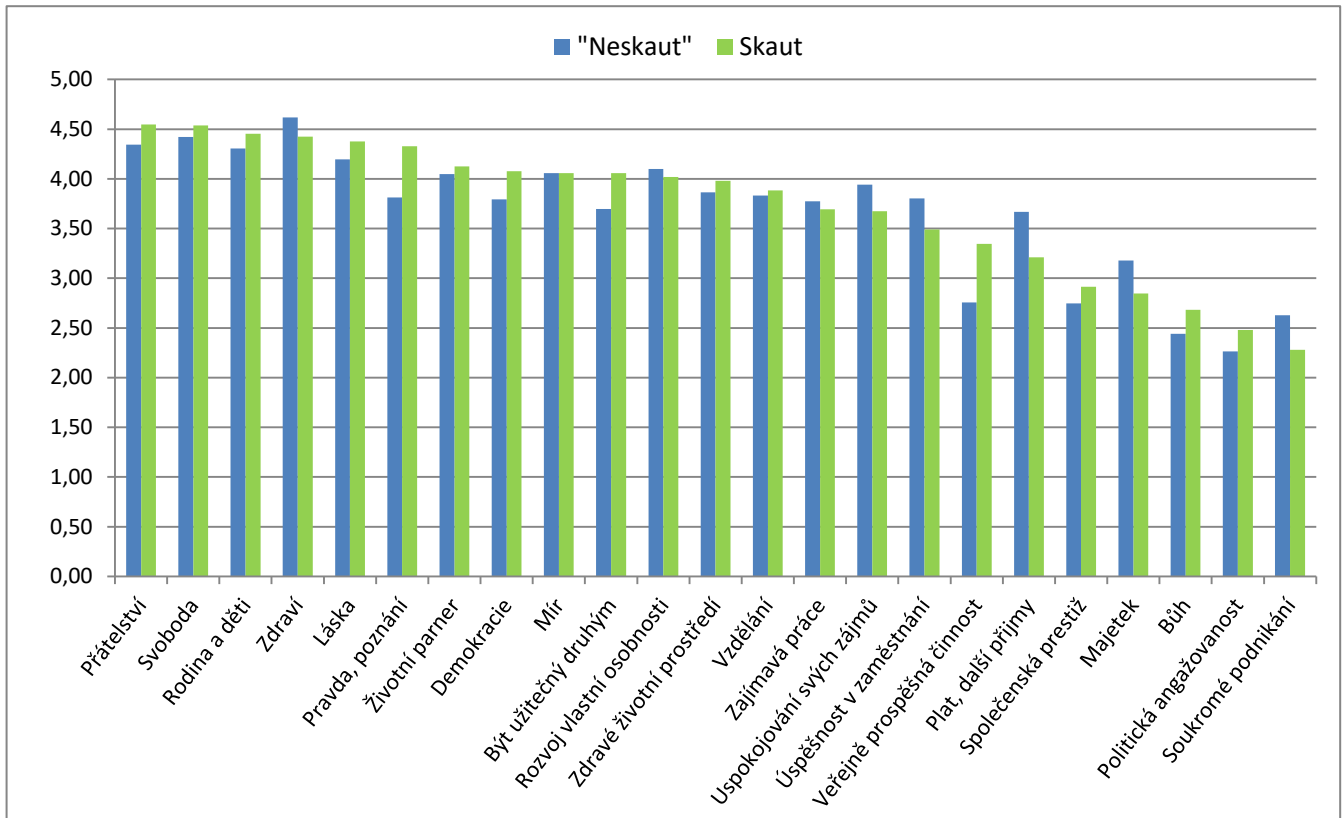
Hodnoty	Index hodnot	Směrodatná odchylka
Zdraví	4,42	0,65
Svoboda	4,54	0,62
Přátelství	4,55	0,70
Rodina a děti	4,45	0,76
Láska	4,38	0,73
Rozvoj vlastní osobnosti	4,02	0,78
Mír	4,06	0,90
Životní partner	4,13	0,75
Uspokojování svých zájmů	3,67	0,84
Zdravé životní prostředí	3,98	0,74
Vzdělání	3,88	0,74
Pravda, poznání	4,33	0,72
Úspěšnost v zaměstnání	3,49	0,84
Demokracie	4,08	0,75
Zajímavá práce	3,69	0,83
Být užitečný druhým	4,06	0,88
Plat, další příjmy	3,21	0,83

Majetek	2,85	0,91
Veřejně prospěšná činnost	3,35	0,87
Společenská prestiž	2,91	0,97
Soukromé podnikání	2,28	0,99
Bůh	2,68	1,61
Politická angažovanost	2,48	1,04

Tabulka 5 Hierarchie hodnot skautů

Nejvýznamnější hodnotou pro skautské adolescenty je hodnota **přátelství** (index 4,55). Jen o nepatrný význam zaujímá druhé místo **svoboda** (index 4,54). Hodnota **rodina a děti** (index 4,45) spadá do tří hodnot, kterých si skautští adolescenti váží nejvíce. Na dalším místě se umístila hodnota **zdraví** (index 4,42). Páté místo patří hodnotě **láska** (4,38), po ní následuje **pravda, poznání** (index 4,33). Hodnota **životní partner** (index 4,13) se v žebříku hodnot umístila na sedmém místě. Index (4,08) patří hodnotě **demokracie** a řadí se na osmé místo, na ni navazují dvě hodnoty se stejným indexem (4,06) a to hodnoty **být užitečný druhým** a **mír**. Jedenácté místo zaujímá hodnota **rozvoj vlastní osobnosti** (index 4,02). Hodnotě **zdravé životní prostředí** (index 3,98) náleží dvanácté místo, po ní následuje **vzdělání** (index 3,88) a **zajímavá práce** (3,69). S malým rozdílem navazuje na zajímavou práci hodnota **uspokojování svých zájmů** (index 3,67). Šestnácté místo v pořadí hodnot zaujímá **úspěšnost v zaměstnání** (index 3,49). Dále na sedmnáctém místě následuje hodnota **veřejně prospěšná činnost** (index 3,35), po ní **plat, další příjmy** (index 3,21) a **společenská prestiž** (index 2,91). Na dvacáté pozici se umístila hodnota **majetek** (index 2,85). První ze tří nejméně důležitých hodnot je pro skautské adolescenty **Bůh** (index 2,68), další v pořadí je **politická angažovanost** (index 2,48) a poslední nejméně důležitou hodnotou, která uzavírá pořadí všech hodnot je **soukromé podnikání** (index 2,28).

V následujícím grafu jsou znázorněny rozdíly v preferenci hodnot podle průměrů adolescentů, kteří ve skautingu nepůsobili a adolescentů, kteří prošli skautskou výchovou.

Graf 1 Porovnání hierarchie obou skupin

Hierarchie hodnot porovnávaných skupin se liší hned v několika hodnotách. Jedinými hodnotami, se kterými se ve svém žebříčku shodují obě skupiny, jsou hodnoty **svoboda**, která se řadí na druhé místo a **láska** s umístěním na pátém místě. Hodnota **zdraví** se liší v žebříčku hodnot o tři příčky, pro skauty je tato hodnota na čtvrtém místě, naopak pro „neskauty“ je zdraví nejdůležitější hodnotou ze všech. Zdraví může být považováno za podmínku pro různé aktivity a základ pocitu spokojenosti. Pokud by nebylo zdraví na předních místech, nemohly by být naplňovány ostatní hodnoty. Co se týče nejdůležitější hodnoty skautů, je to hodnota **přátelství**, pro druhou skupinu se tato hodnota řadí na třetí místo. Je patrné, že tato hodnota je v žebříčku nejvýznamnějších tří hodnot, jelikož je v tomto období pro adolescenty přátelství a vliv vrstevníků velmi důležité. U hodnoty **rodina a děti** není výrazný rozdíl v pořadí, „neskauti“ ji řadí na čtvrté místo a skauti o místo výše. To stejné je i u hodnoty **životní partner**, která stojí u skautských adolescentů na sedmém místě a u „neskautských“ na místě osmém. Tyto hodnoty jsou v popředí obou skupin zřejmě z toho důvodu, že se v tomto období navazují partnerské vztahy. Hodnota **mír** se umístila v pořadí hodnot skautů na desátém místě, naopak to bylo u „neskautů“, kde byla pozice této hodnoty na místě sedmém. Podle Saka znamená mír předpoklad pro rozvoj

lidského společenství. Velký rozdíl můžeme spatřit v hodnotě **uspokojování svých zájmů**, která se od sebe liší šesti místy. Pro skauty je tato hodnota na patnáctém místě a pro „neskauty“ na devátém místě. Se stejným rozdílem šesti míst obsadila hodnota **pravda, poznání** na skautském žebříčku hodnot šestou pozici, „neskauti“ pak na místě dvanáctém. Skauti se této hodnoty váží více, neboť je obsažená ve skautském slibu i zákoně. Sak (2000) upozorňuje na to, že čím vyš je v pořadí hodnota pravda, tím je lepší předpoklad pro další vývoj generace. Hodnota **zdravé životní prostředí**, se liší o dvě pozice v preferenci hodnot. Pro skauty je tato hodnota na dvanáctém místě a pro „neskauty“ na desátém místě. I tuto hodnotu mají skauti ve svém zákoně, ačkoliv se liší pozice této hodnoty u obou skupin, pro skauty je zdravé životní prostředí v průměru důležitější. Další hodnota, která se liší pouze o dvě místa, je **vzdělání**, které obsadilo jedenácté místo u „neskautů“ a třinácté místo u skautů. Významný rozdíl v pozicích je i u hodnoty **rozvoj vlastní osobnosti**, pro „neskautské“ adolescenty je umístěna na šestém místě a pro skautské až na jedenáctém místě. Rozvoj vlastní osobnosti je považován podle Saka za motor vývoje lidského jedince. **Úspěšnost v zaměstnání** je významnější pro „neskautské“ adolescenty, v celkovém pořadí zaujímá třináctou pozici, naopak skauti tuto hodnotu řadí až na šestnácté místo. S touto hodnotou je spjata hodnota **zajímavá práce**, která se liší v postavení pozice o jedno místo, u skautů na čtrnáctém a u „neskautů“ na patnáctém. Tyto hodnoty nepatří mezi dominantní, ale řadí se mezi střed všech hodnot, může to být v důsledku toho, že v tomto období pro některé jedince teprve končí povinná školní docházka a proto nejsou tyto hodnoty tak důležité. Významný rozdíl má i hodnota **demokracie**, která se u „neskautských“ adolescentů umístila na čtrnáctém místě, pro skautské adolescenty je tato hodnota výrazně důležitější a řadí ji na místo osmé. Další výrazný rozdíl můžeme spatřit v hodnotě **být užitečný druhým**, kde skauti tuto hodnotu přiřazují na deváté místo a „neskauti“ až na místo šestnácté. I tady můžeme vyjít ze skautského zákona, který tvrdí, že skaut je prospěšný a pomáhá jiným, je tedy zřejmé, že se tato hodnota umístila u skautských členů o sedm míst výš než u „neskautů“. **Plat, další příjmy** se liší v pořadí hodnot o jednu pozici, u „neskautů“ na sedmnáctém místě, u skautů na osmnáctém místě. S tím je spojená podobná hodnota a to **majetek**, který je u „neskautů“ na osmnáctém místě a u skautů na místě dvacátém. U hodnoty **veřejně prospěšná činnost** se liší postavení hodnot obou skupin o dvě místa. „Neskauti“ mají tuto hodnotu na devatenáctém místě, skauti pak místě sedmnáctém. Další hodnota, která se usadila na nízkých příčkách, je **společenská prestiž**. U skautských adolescentů je zařazena

na místo devatenácté a u „neskautských“ adolescentů je o pozici níž, čili na místě dvacátém. **Soukromé podnikání** je rozdílné o dvě příčky v pořadí hodnot. U „neskautů“ se tato hodnota nachází na pozici 21. a u skautů na 23. pozici, soukromé podnikání je tedy pro skauty nejméně významnou hodnotou. Posledními dvěma hodnotami, které se liší o jednu pozici v hierarchii hodnot, jsou hodnoty **Bůh** a **politická angažovanost**. U skautských členů je hodnota Bůh 22. v pořadí a politická angažovanost skončila na posledním místě, u skautských členů je tato hodnota na 22. místě a Bůh se umístil na 21. příčce.

Další částí analýzy dat je zpracování dat z metodiky párových hodnot. Metodika párových hodnot předkládala respondentům dvě protikladné hodnoty, u kterých se měli rozhodnout, zda jsou pro první hodnotu, která má stupeň 1 nebo pro druhou hodnotu, která má stupeň 5.

Následující tabulka srovnává metodiku párových hodnot obou zkoumaných skupin. Ze získaných četností byl vypočítán aritmetický průměr, který předkládá, ke které hodnotě se respondenti více přiklánějí. Součástí tabulky je i směrodatná odchylka, která poukazuje na to, jak jsou odpovědi studentů rozptýlené. Po získání aritmetických průměrů dále porovnáváme tyto indexy v preferenci dvou odlišných hodnot.

Stupeň 1	Stupeň 2	Index	SO	Index	SO
		„Neskauti“		Skauti	
Ekonomická prosperita	Tvorba a ochrana životního prostředí	3,90	1,79	4,38	1,45
Odpovědnost pouze sám za sebe, prosazování svých zájmů	Odpovědnost i za jiné lidi a společnosti, solidarita s druhými lidmi	3,58	1,92	4,27	1,55
Materiální hodnoty (peníze, auto,...)	Kvalita prožívaného života	4,49	1,34	4,77	0,94
Bezpečnost lidí	Volný prostor pro jednání lidí	2,41	1,92	2,69	1,99
Užít si života	Poznání sebe sama, rozvoj zdokonalování sebe sama	2,57	1,96	2,85	2,00
Dávat druhým lidem	Získávat od druhých lidí	1,75	1,57	1,42	1,24

Duchovní a myšlenkové podněty, vnitřní svět a život člověka, jeho myšlenky a duchovní život	Smyslové prožitky a život člověka	3,78	1,85	2,88	2,01
Emancipace žen	Tradiční postavení žen	2,10	1,79	2,73	1,99
Právo ženy rozhodovat o svém těhotenství	Zákaz interrupce	1,39	1,20	2,23	1,86
Drogy patří k životu moderní společnosti	Drogy ohrožují společnost, stát by měl využít všech prostředků k jejich vymýcení	3,71	1,88	3,58	1,92
Myšlenky, ideje, informace	Majetek, peníze, kapitál	2,45	1,93	1,50	1,33
Seberealizace, rozvoj vlastní osobnosti	Sociální a ekonomické jistoty	2,41	1,92	2,04	1,76
Transcendentní dimenze života (Bůh, kosmické vědomí, zákonitosti vesmíru, absolutno, svět idejí,...)	Každodenní smyslový život	4,10	1,68	3,46	1,96
Mezilidské vztahy	Kariéra, úspěšnost v podnikání	2,45	1,93	1,54	1,37
Individuální duchovní aktivity (meditace,...)	Náboženské obřady a formalizované rituály (mše, zpověď, přijímání, poutí)	1,98	1,73	1,88	1,67

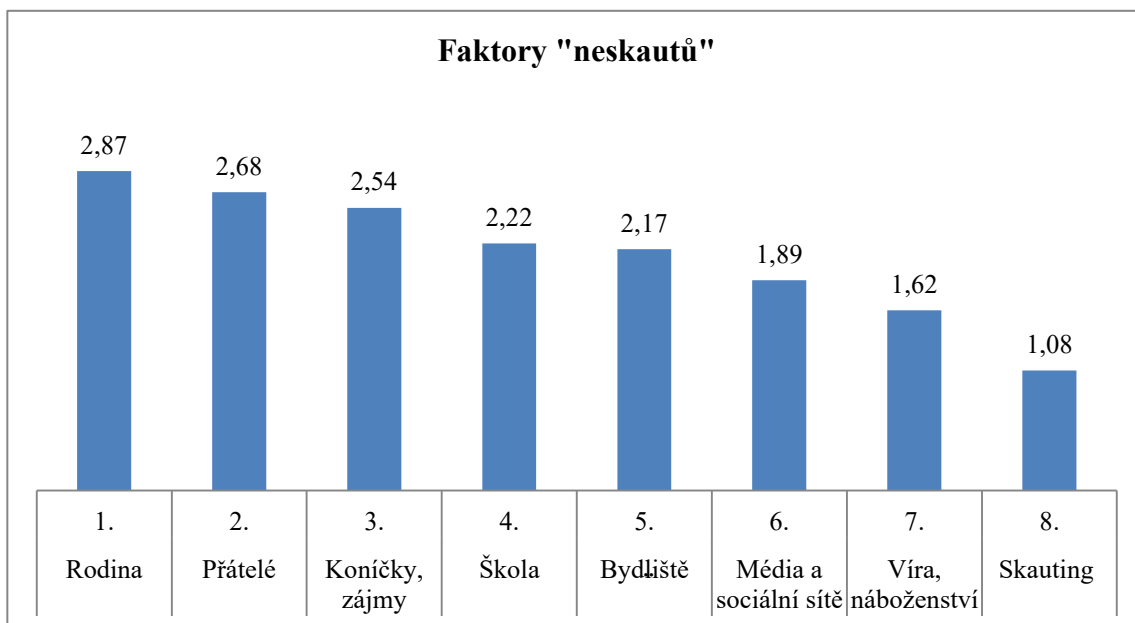
Tabulka 6 Metodika párových hodnot

Významné rozdíly obou zkoumaných skupin můžeme vidět hned v prvním řádku u hodnot ekonomická prosperita x tvorba a ochrana životního prostředí. Ve vztahu těchto dvou hodnot se více orientují k tvorbě a ochraně životního prostředí skautští adolescenti s indexem 4,38. Další hodnotou je odpovědnost sám za sebe, prosazování svých zájmů x odpovědnost i za jiné lidi a společenství, solidarita s druhými lidmi. I zde se přiklánějí skauti více k hodnotě odpovědnosti za druhé lidi. Nevýrazný rozdíl můžeme spatřit v hodnotě materiální hodnoty x kvalita prožívaného života, zde jsou obě skupiny podobné

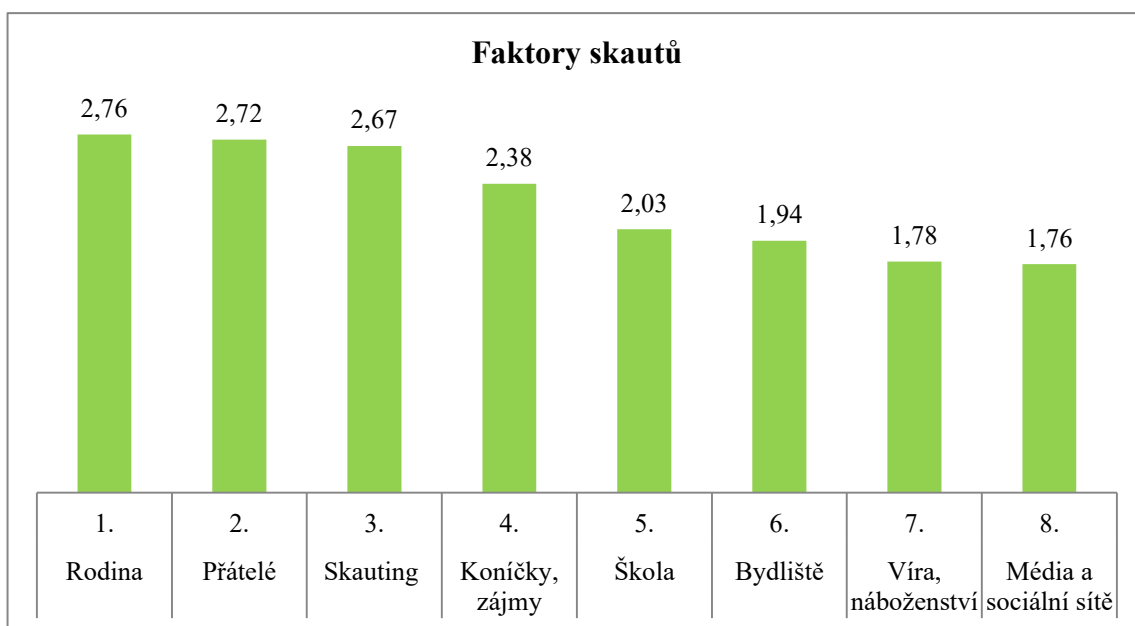
ve svém indexu a přirovnávají se tedy obě dvě ke kvalitě prožívaného života. Stejně je tomu tak i u hodnot bezpečnost lidí x volný prostor pro jednání lidí, zde všichni adolescenti přiklánějí význam hodnotě bezpečnost lidí. Užít si života x poznání sebe sama, rozvoj zdokonalování sebe sama u těchto hodnot se ani jedna skupina zkoumaných adolescentů neliší ve významném rozdílu indexu. Obě skupiny se přiklánějí k hodnotě užít si života. U párových hodnot dávat druhým lidem a získávat od druhých lidí se taktéž indexy příliš neliší, obě jsou pro hodnotu dávat druhým lidem, avšak pro skautské členy je tato hodnota o málo významnější. Významný rozdíl je v hodnotách duchovní a myšlenkové podněty, vnitřní svět a život člověka, jeho myšlenky a duchovní život x smyslové prožitky a život člověka. Zatímco pro „neskautské“ členy je důležitější první hodnota, skauti dávají přednost spíše smyslovým prožitkům a životu člověka. U hodnot emancipace žen a tradičním postavení žen existuje taky patrný rozdíl, i když se obě skupiny přiklánějí k hodnotě emancipace žen, přesto je tato hodnota důležitější pro „neskautské“ adolescenty. Další párové hodnoty, které se týkají taky žen, jsou právo ženy rozhodovat o svém těhotenství x zákaz interrupce. I zde je výrazný rozdíl v rozhodování všech adolescentů. Ačkoliv se obě skupiny přiklánějí k právu ženy rozhodovat o svém těhotenství, významnější tato hodnota je pro „neskauty“. Další neurčitost se týká hodnot, drogy patří k životu moderní společnosti x drogy ohrožující společnost, stát by měl využít všech prostředků k jejich vymýcení, zde se obě skupiny pohybují uprostřed. Výrazný rozdíl je možné zaregistrovat u hodnot, myšlenky, ideje, informace x majetek, peníze, kapitál, kde dávají skauti větší přednost myšlenkám, idejím a informacím než „neskauti“. Téměř s podobnými indexy a výsledkem, kdy se přiklonili skauti k první hodnotě, je zaznamenáno u hodnot mezilidské vztahy x kariéra, úspěšnost v podnikání. I zde se skauti přiklánějí více k hodnotě mezilidských vztahů než k hodnotě kariéry a úspěšnosti v podnikání. Žádný rozdíl není ani u hodnot seberealizace, rozvoj vlastní osobnosti x sociální a ekonomické jistoty, obě skupiny dávají přednost seberealizaci a rozvoji vlastní osobnosti. U párových hodnot transcendentní dimenze života a každodenního smyslového života je významný rozdíl. Více se k transcendentním dimenzím života přiklánějí „neskautští“ adolescenti. Posledními hodnotami jsou individuální duchovní aktivity x náboženské obřady a formalizované rituály, i tu není významný rozdíl v odlišnosti rozhodnutí, obě dvě skupiny adolescentů se přiklánějí k hodnotě individuálním duchovním aktivitám.

Poslední částí vyhodnocení dotazníku je určení významu faktorů, které se podílejí na utváření hodnotové orientace. Ze získaných četností byly vypočítány aritmetické průměry, které určují pořadí těchto faktorů od nejvýznamnějšího po nejméně významný. Tyto průměry jsou znázorněny v následujících grafech.

První graf znázorňuje pořadí faktorů „neskautské“ mládeže. Největší vliv na „neskautské“ adolescenty má rodina (index 2,87). Je tedy zřejmé, že i v tomto období má rodina nezastupitelnou roli ve výchově. Přátelé, kteří jsou důležitou součástí v období adolescence, zastupují hned druhé místo (index 2,68). Koničky a zájmy spadají do tří nejdůležitějších faktorů, které považují „neskauti“ za důležité v oblasti utváření hodnotových orientací (index 2,51). Na čtvrtém místě pokračuje škola (index 2,22). Dále na školu navazuje bydliště (index 2,17). Média a sociální sítě (index 1,89) jsou zařazeny na šesté místo. S indexem 1,62 se řadí na sedmé místo víra a náboženství. Nejméně významným faktorem na vliv hodnot má skauting, tento výsledek je očividný z toho důvodu, že skauting nemá mít jakýkoliv důvod ovlivňovat hodnoty „neskautských“ adolescentů, když v něm nepůsobí.

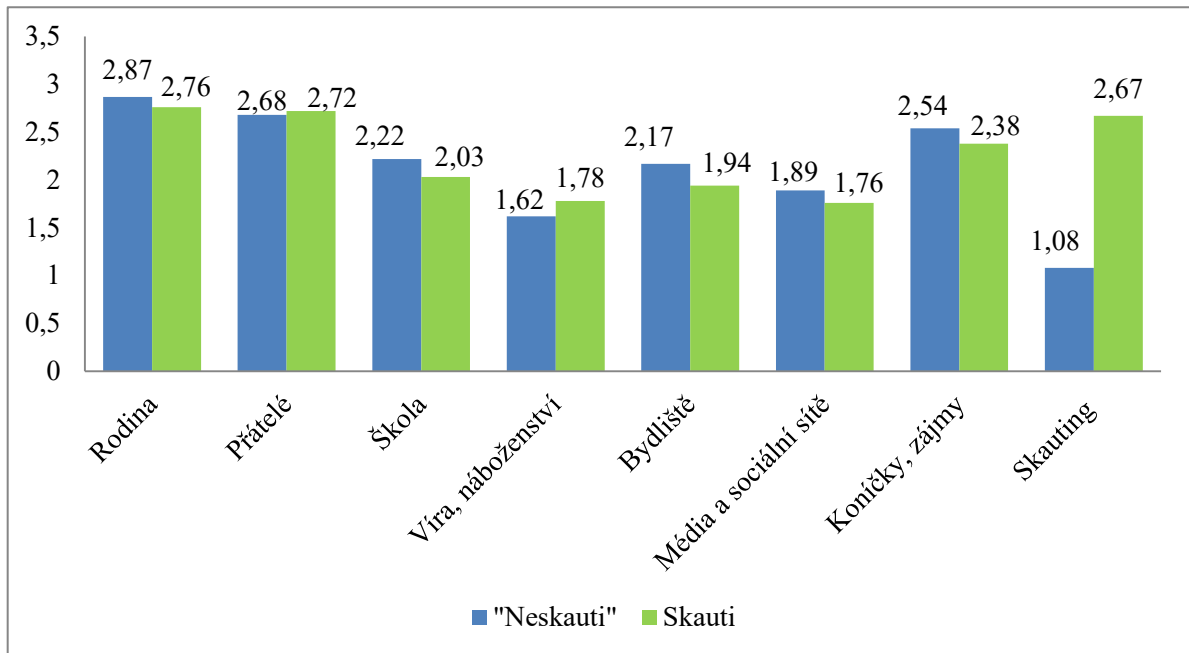

Graf 2 Faktory „neskautů“

Graf 3 Faktory skautů

Druhý graf zachycuje pořadí faktorů od nejvýznamnějšího po nejméně významný. I pro skautské členy je nejvýznamnější faktor rodina (index 2,76) při utváření jejich hodnot. Hned na druhém místě se umístili přátelé s indexem 2,72. Rodina má i přesto největší význam i u této skupiny, i když jen o minimální význam. Třetí příčku zaujímá skauting, který uzavírá tuto příčku tří nejvýznamnějších faktorů. Je možné tedy usoudit, že i skauting je důležitou součástí života skautských členů a jistým podílem se podílí na formování jejich hodnot. Na dalším místě s indexem 2,38 se umístily koníčky a zájmy. Škola je pro skauty důležitá až na místě pátém (index 2,03). Na šesté pozici je zařazeno bydliště (index 1,94). Jako předposlední faktor v tomto pořadí je víra a náboženství s indexem 1,78. Hned za ním zaujímá poslední místo faktor média a sociální sítě (index 1,76), který se v průměru výrazně neliší od předchozího faktoru.

Graf 4 Srovnání faktorů podle významu

V posledním grafu této části můžeme porovnat rozdíly ve významu faktorů, které mohou mít vliv na utváření hodnotových orientací respondentů. Na prvním místě se u obou skupin umístila rodina. Skauti rodinu upřednostňují jen o nepatrný význam. S podobným indexem se přátelé umístili u obou skupin na druhém místě. Třetí místo má každá skupina taktéž jinak umístěné. Zatímco pro skauty je třetím nejvýznamnějším faktorem právě skauting, pro „neskauty“ to jsou koníčky a zájmy. Škola se umístila u „neskautských“ adolescentů na místě čtvrtém, skauti tento faktor řadí o příčku níž. I bydliště se liší jen o jednu pozici, pro skauty je význam tohoto faktoru až na šestém místě, pro „neskauty“ na místě pátém. Jak již bylo zmíněno, pro „neskautské“ adolescenty je nejméně výrazným faktorem skauting, z toho důvodu, že nemají důvod, proč tento faktor řadit o příčky výš. Na osmém místě se u skautů nachází média a sociální sítě. Posledním faktorem, který se shoduje v pořadí významu, je víra a náboženství, tomuto faktoru obě skupiny nepřikládají takový význam a řadí ji na sedmé místo.

5.2 Ověřování hypotéz

Na základě výzkumných cílů a otázek byly pro výzkumné šetření stanoveny tři hypotézy. Tato podkapitola se zaměřuje na jejich ověření. Hypotézy byly ověřovány pomocí testu nezávislosti chí kvadrát pro kontingenční tabulku. Do kontingenční tabulky byly zaznamenány získané četnosti všech respondentů, ze kterých se vypočítala testová kritéria z pozorovaných a očekávaných četností a ta se pak porovnávala s kritickou hodnotou,

kteřou lze najít ve statistických tabulkách v Chráskové publikaci *Metody pedagogického významu*. Testování významnosti bylo provedeno na hladině významnosti 0,05. Abychom mohli posoudit vypočítanou hodnotu χ^2 , je důležité si určit počet stupňů volnosti v dané kontingenční tabulce. Výpočet pro stupeň volnosti je $f = (r-1) \cdot (s-1)$, kde r znamená počet řádků a s počet sloupců v kontingenční tabulce (Chráska, 2016, s. 70-71).

Ověřování první hypotézy:

$1H_0$: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují stejnou preferenci v hodnotě přátelství jako adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

$1H_A$: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují vyšší preferenci v hodnotě přátelství než adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

Na základě výpočtu očekávaných četností a stanovení stupně volnosti 4, vyšel χ^2 následovně: 5,106. Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát byla 9,488. Po srovnání obou hodnot vyplynulo, že nemůžeme odmítnout nulovou hypotézu, znamená to tedy, že adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, preferují stejně hodnotu přátelství jako adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

Ověřování druhé hypotézy:

$2H_0$: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují stejnou preferenci v hodnotě být užitečný druhým jako adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

$2H_A$: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují vyšší preferenci v hodnotě být užitečný druhým než adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

Z vypočítaných výsledků vyplývá, že $\chi^2 = 14,6907$, vypočítaný stupeň volnosti byl opět 4. Pakliže porovnáme tuto hodnotu s kritickou hodnotou, která byla 9,488, dostane se nám fakt, že vypočítaná hodnota testového kritéria je vyšší, a to znamená, že můžeme odmítnout nulovou hypotézu a může přijmout alternativní hypotézu, která říká, že adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, preferují více hodnotu být užitečný druhým než adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

Ověřování třetí hypotézy:

$3H_0$: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují stejnou preferenci v hodnotě zdravé životní prostředí jako adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

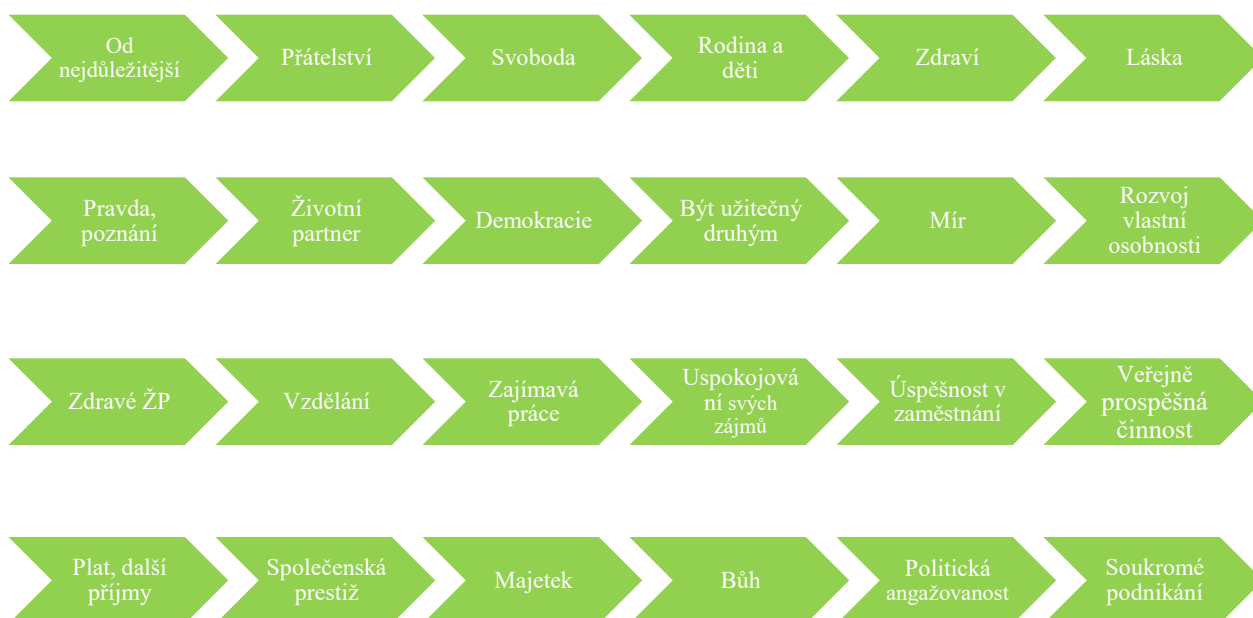
3H_A: Adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, vykazují vyšší preferenci v hodnotě zdravé životní prostředí než adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

Poslední ověření hypotézy došlo k výsledku, že $\chi^2 = 4,301$, vypočítaný stupeň volnosti byl opět 4. Po srovnání vypočtené hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty (9,488) se ukázalo, že nemůžeme odmítnout nulovou hypotézu, což znamená, že hodnota zdravé životní prostředí je stejně preferovaná jak adolescenty, kteří prošli skautskou výchovou, tak adolescenty, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili.

6 INTERPRETACE DAT

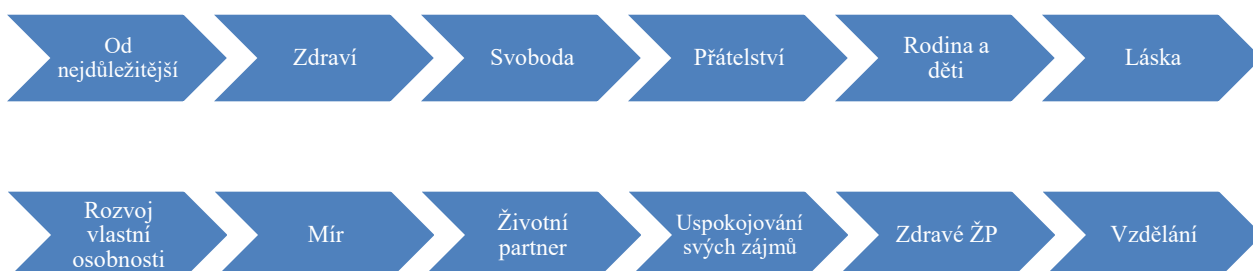
Na začátku praktické části byl stanoven výzkumný problém výzkumného šetření, srovnat hodnotovou orientaci mládeže, která prošla skautskou výchovou a mládeže, která ve skautingu nikdy nepůsobila. Hlavní výzkumným cílem bylo analyzovat a srovnat hodnotovou orientaci u skautské mládeže a mládeže, která do skautingu nechodí.

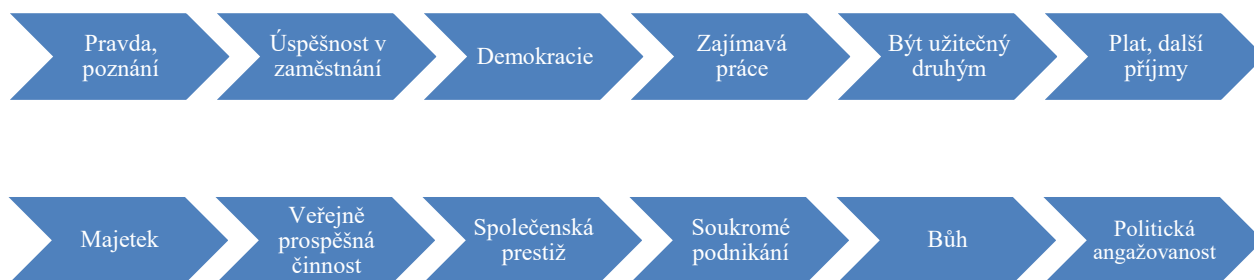
První výzkumnou otázkou bylo: *Jaká je hodnotová preference u mládeže, která prošla skautskou výchovou?* Na tuto výzkumnou otázku bylo zodpovězeno pomocí vypočítání průměru všech 23 hodnot a seřazení hodnot od nejdůležitější po nejméně důležitou. Pro přehlednější znázornění uvádíme hodnoty níže.

Tabulka 7 Hodnotová hierarchie skautů

Druhá výzkumná otázka zní: *Jaká je hodnotová preference u mládeže, která ve skautingu nikdy nepůsobila?* I zde je předloženo pořadí preference hodnot podle významu od největšího po nejmenší, které je přehledně znázorněno níže.

Tabulka 8 Hodnotová hierarchie „neskautů“

Z výše uvedených hierarchií hodnot obou skupin vyplynulo, že rozdíly v preferenci hodnot se u obou zkoumaných skupin liší, pouze dvě hodnoty se shodují ve svém pořadí a to hodnoty svoboda a láska. U hodnot přátelství, být užitečný druhým a zdravé životní prostředí, se ještě pozastavíme, jelikož byly na tyto tři hodnoty stanoveny hypotézy, které byly následně ověřovány. U hodnoty přátelství je spatřena odlišnost v pořadí, pro skauty je tato hodnota nejdůležitější hodnotou ze všech, pro „neskauty“ tato hodnota taktéž spadá do žebříčku tří nejdůležitějších hodnot. Alternativní hypotéza byla pro tuto hodnotu stanovena a to, že adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, preferují přátelství více, než adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili. Ačkoliv se přátelství umístilo na první příčce skautských členů, tato hypotéza nebyla přijata. Znamená to tedy, že přátelství je důležité pro všechny adolescenty.

Hodnota být užitečný druhým se liší o sedm pozic v pořadí hodnot, kde se u skautů řadí na deváté místo. Na tuto hodnotu byla taktéž stanovena alternativní hypotéza, která zněla, že adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, preferují více hodnotu být užitečný druhým než adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili. Tato hypotéza byla přijata. Hodnota být užitečný druhým může být ovlivňována skautským zákonem, který říká, že skaut je prospěšný a pomáhá jiným. Dále se tato hodnota objevuje i ve skautském denním příkaze, který poukazuje na to, aby skaut udělal alespoň jeden dobrý skutek denně.

Poslední hodnotou je zdravé životní prostředí, u kterého byla stanovena poslední hypotéza. Alternativní hypotéza byla stanovena, že adolescenti, kteří prošli skautskou výchovou, preferují více hodnotu zdravé životní prostředí než adolescenti, kteří ve skautingu nikdy nepůsobili. Po srovnání hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty, jsme nemohli odmítnout nulovou hypotézu. Znamená to tedy, že zdravé životní prostředí je stejně důležité jak pro skautské adolescenty, tak i pro „neskautské“ adolescenty. I když je se

skautingem spojena příroda, co se týče výprav do přírody, obsažení přírody ve skautském zákoně, přesto existují hodnoty, které jsou pro skautské členy důležitější.

Poslední výzkumná otázka zní: *Jaký je nejvýznamnější faktor pro respondenty při utváření jejich hodnot?* Obě dvě skupiny se shodují na tom, že nejvýznamnější vliv při tvorbě hodnotových orientací mají pro ně rodina a přátelé. Rodina a přátelé jsou významným činitelem při utváření osobnosti v tomto období. Je zřejmé, že je rodina na prvním místě, protože se podílí na výchově jedince a provází člověka po celý jeho život. Třetí pozice se už od sebe liší, skauti zde řadí právě skauting, jako třetí nejvýznamnější faktor, pro „neskauty“ to jsou koníčky a zájmy. Koníčky a zájmy řadí skauti hned po skautingu. Škola se objevila u „neskautských“ adolescentů na čtvrtém místě a u skautských na pátém místě. Naopak na pátém místě je pro „neskauty“ zařazen faktor bydliště, tento faktor je pro ně důležitější, než pro skautské členy. Pro sedmou příčku se shoduje faktor víra, náboženství. Na osmém místě se řadí dvě hodnoty, u skautů jsou to média a sociální sítě, i přes nárůst sociálních sítí, se tento faktor nedostal do popředí faktorů u skautských členů. Poslední nejméně významným faktorem je pro „neskauty“ právě skauting. „Neskautští“ adolescenti nemají důvod dávat tento faktor jako významný, protože žádným způsobem nezasahuje do utváření jejich hodnot.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Na základě vyhodnocení všech získaných dat bylo zjištěno, že se pořadí hodnot u obou zkoumaných skupin liší. I když jsou preference hodnot odlišné, bylo by vhodné klást důraz některých hodnot stejným způsobem, bez ohledu na to, zda je člověk skaut nebo ne. Vhodným doporučením by byla propagace některých hodnot prostřednictvím různorodých akcí. Názorný příklad je možné uvést na hodnotě zdravé životní prostředí. Z výsledků vyplývá, že je tato hodnota stejně důležitá jak pro skautské, tak pro „neskautské“ členy. Důkazem toho může být akce, **Uklid'me svět, uklid'me Česko**. Tato akce je dobrovolnickou úklidovou akcí, která probíhá po celé České republice. Cílem této akce je poučit celou veřejnost o vážnosti problému odpadu v přírodě, o problematice černých skládek pomocí vlastních zkušeností a zážitků. Dalším cílem je otevřít téma na recyklaci odpadu a předcházení vzniku černých skládek. Uklid'me svět, uklid'me Česko uklízí společně v jeden den. Na úklidu se podílí nejen skauti, ale i školáci, studenti vysokých škol, důchodci, úředníci, politici, zkrátka všichni, komu není lhostejné, v jakém životním prostředí vyrůstají. V roce 2017 proběhlo celkem 2476 úklidů, kterých se účastnilo 96133 dobrovolníků, z toho byla jak více polovina dětí. Celkem bylo uklizeno 1536 tun odpadu. (Uklid'me svět, uklid'me Česko, *Základní informace*, 2018). Z těchto čísel vyplývá, že hodnota zdravého životního prostředí je důležitou hodnotou pro všechny.

Dalším příkladem je akce **Společně proti leukémii**. Je to humanitární akce, jejíž cílem je pomoci lidem, kteří onemocněli leukémií, nebo jinými nemocemi krvevotvorby. Na akci se podílí skauting společně s Nadací pro transplantaci kostní dřeně. Akce probíhá po celé České republice na benzínových pumpách, kde skauti umývají okna automobilových vozidel. Příspěvky pak putují na podporu Českého národního registru dárců kostní dřeně. (Skaut, *Společně proti leukémii*, 2015). Dalším projektem, na kterém se podílí skauting, je projekt **Postavme školu v Africe**. Podílí se na něm od roku 2004, kdy se každý rok skauti snaží rozšířit povědomí o této sbírce prostřednictvím promítání fotek škol, které už byly postaveny nebo informačního stánku. Obecná populace, především tedy mládež, může tento projekt podpořit také, akcí Během pro Afriku, které se účastní různé školy (Škola v Africe, *Skauti pomáhají*, 2018). Obě dvě akce podporují další vývoj hodnoty, být užitečným druhým. Lze tedy konstatovat, že by se pro obecnou populaci některé skautské hodnoty mohli stát jistou inspirací.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřená na důležitou oblast v jedincově životě a to problematiku hodnot. Teoretická část měla za úkol objasnit pojem hodnota a hodnotová orientace, měla vyložit teorii hodnot některých autorů a vylíčit faktory, které mají jistý vliv na utváření hodnot jedinců. Následně bylo vymezeno období adolescence společně s jeho charakteristikou, další částí bylo vymezení a charakteristika volného času, společně s vystižením podstaty skautské organizace.

Záměrem této práce bylo zjistit, zda existují rozdíly v preferenci hodnot u skautských členů a jejich vrstevníků. Výzkumným problémem práce bylo stanovení srovnání hodnotové orientace u mládeže, která prošla skautskou výchovou a mládeže, která ve skautingu nikdy nepůsobila. Na základě analýzy dat jsme mohli odpovědět na stanovené výzkumné otázky. Můžeme tedy potvrdit, že existují určité rozdíly v preferenci hodnot u skautské mládeže a mládeže, která ve skautingu nikdy nepůsobila. Mezi nejvýznamnější hodnoty skautů patří zdraví, svoboda, přátelství, rodina a děti, láska, životní partner, mír, pravda, poznání, demokracie a být užitečný druhým. Podobné hodnoty, které stojí v popředí žebříčku hodnot, mají i „neskauti“. Patří sem zdraví, svoboda, přátelství, rodina a děti, láska, rozvoj vlastní osobnosti, mír, životní partner, uspokojování svých zájmů a zdravé životní prostředí. Do středních hodnot skautských adolescentů se řadí rozvoj vlastní osobnosti, zdravé životní prostředí, vzdělání, zajímavá práce, plat a další příjmy, veřejně prospěšná činnost, společenská prestiž a majetek. U druhé skupiny jsou středními hodnotami vzdělání, pravda, poznání, úspěšnost v zaměstnání, demokracie, zajímavá práce, být užitečný druhým, plat a další příjmy, majetek, veřejně prospěšná činnost a společenská prestiž. Spodní místa pořadí hodnot zauímají u obou skupin soukromé podnikání, Bůh a politická angažovanost. Na základě ověřování hypotéz jsme mohli přijmout pouze jednu alternativní hypotézu, která znamená, že skauti preferují více hodnotu být užitečný druhým než jejich vrstevníci. Další dvě hypotézy jsme nemohli odmítnout z toho důvodu, že skauti preferují stejně hodnotu zdravé životní prostředí a přátelství jako „neskauti“.

Při zjišťování významu jednotlivých faktorů jsme dospěli k závěru, že je pro obě skupiny nejvýznamnější faktor rodina. Rodina je nejvýznamnější součástí v životě jedince, protože má na něj vliv už od doby, kdy se narodil. Vliv rodiny provází jedince po celý život, rodina v rámci výchovy předává jedinci kulturní návyky, postoje a hodnotový systém. Je nezastupitelnou složkou v životě člověka. Další významnou skupinou jsou pro

adolescenty přátelé. I v partě kamarádů může člověk přebírat jednotlivé hodnoty, význam vrstevníků je pro toto období velmi důležitý. Přátelé stejně jako rodina hrají nezastupitelnou roli v lidském životě. Dostáváme se na třetí místo, které uzavírá žebříček tří nejdůležitějších faktorů. Pro „neskautské“ adolescenty jsou třetím nejvýznamnějším faktorem koníčky a zájmy. Uvědomují si význam tohoto činitele, který do jisté míry taktéž ovlivňuje utváření hodnot, především ve volném čase. Třetí místo u skautů zaujímá právě skauting, kde se u nich projevuje jejich působení v této organizaci. Můžeme tedy potvrdit, že skauting určitým způsobem ovlivňuje hodnotovou orientaci skautů. Důkazem toho může být celkové pořadí jednotlivých hodnot, kde se do popředí dostávají hodnoty, kterých si skautská organizace cení a na kterých je založena. I spodní pozice vypovídají něco o vlivu skautingu, spadají sem hodnoty majetek a plat a další příjmy, což vypovídá o tom, že skauti jsou výchovou vedeni k tomu, aby byli skromní. Dalšími hodnotami, které mohou potvrdit význam skautingu, jsou přátelství, pro skauty je tato hodnota nejdůležitější. Ne nadarmo se v různých prospektech potvrzuje skauting = parta kamarádů. Další významné skautské hodnoty v pořadí jsou být užitečný druhým, pravda, poznání a láska. Tyto hodnoty jsou obsaženy ve skautském slibu a zákonu, který je významným ukazatelem chování skautského jedince. Závěrem je tedy shrnutí, ačkoliv není skauting nejvýznamnějším faktorem při utváření hodnot v životě jedinců, přesto má na své svěřence významný vliv. Skauting se tedy nesnaží o nahrazení rodiny ve výchově, pouze dopomáhá k utváření osobnosti jedince.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.
- [2] DVOŘÁČEK, Jiří. *Základy pedagogiky*. V Praze: Oeconomica, 2014. ISBN 978-80-245-2014-8.
- [3] DVOŘÁKOVÁ, Jana. *Morální usuzování: vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4751-8.
- [4] GÖBELOVÁ, Taťána. *Profesní hodnoty a etické principy v práci učitele*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2015. ISBN isbn978-80-7464-808-3.
- [5] HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- [6] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.
- [7] HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- [8] HORÁK, Josef. *Kapitoly z teorie výchovy: problematika hodnot a hodnotové orientace*. Liberec: Technická univerzita, 1996. ISBN 80-7083-196-0.
- [9] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- [10] KOHOUTEK, Rudolf, Irena OCETKOVÁ a Jaroslav ŠTĚPANÍK. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-7204-064-2.
- [11] KRAUS, Blahoslav. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1.
- [12] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

- [13] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2015. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-262-0978-2.
- [14] KUPKA, Ondřej. *Družinový systém*. Praha 1: Tiskové a distribuční centrum, 2005. ISSN 1210-9827.
- [15] MIKŠÍK, Oldřich. *Psychologická charakteristika osobností*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0240-7.
- [16] NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná psychologie*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-929-7.
- [17] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- [18] PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. Novověk. ISBN 978-80-200-1751-2.
- [19] PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- [20] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [21] SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- [22] SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
- [23] ŠANTORA, Roman. *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Junák - TDC, 2012. ISBN 978-80-204-2622-2.
- [24] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Unverzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.
- [25] VACÍNOVÁ, Marie, Dobromila TRPIŠOVSKÁ a Marie FARKOVÁ. *Psychologie*. Vyd. 2., rozš. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-008-2.

- [26] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- [27] ZAJÍC, Jiří. *Kdo jsem: metodika ke skautské stezce*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, tiskové a distribuční centrum, 2008. ISBN 978-80-86825-32-8.

Internetové zdroje

- [1] CRHA, Vladan. *Češi používají stále více sociálních médií, průměrný čas trávený na síti ale klesl*. AMI Digital [online]. 9.5.2017 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <http://www.amidigital.cz/digikydy/ami-digital-index-cesi-pouzivaji-stale-vice-socialnich-medii-prumerny-cas-traveny-na-siti-ale-klesl/>
- [2] *Junák – český skaut, z. s.: stanovy spolku*. SKAUTSKÁ KŘÍŽOVATKA [online]. Junák - český skaut, 2015, 29. 3. 2014 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: https://www.skaut.cz/sites/default/files/stanovy_junaka_0.pdf
- [3] Skauti pomáhají. *Postavme školu v Africe* [online]. Praha: Člověk v tísní, 2018, nedatováno [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.skolavafrice.cz/skauti>
- [4] Skautů a skautek už 12 let přibývá!: *7 důvodů, proč zažívá skauting v Česku zlaté časy*. *Skauting: Najít kamarády – zažít dobrodružství* [online]. Junák - český skaut, 2018, nedatováno [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/pro-media/tiskova-zprava/skaut%C5%AF-skautek-u%C5%BE-12-let-p%C5%99ib%C3%BDv%C3%A1-7-d%C5%AFvod%C5%AF-pro%C4%8D-za%C5%BE%C3%ADv%C3%A1-skauting-v-%C4%8Cesku-zlat>
- [5] Uklid'me svět, uklid'me Česko 2018. *Uklid'me svět, uklid'me Česko* [online]. Český svaz ochránců přírody, 2018 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.uklidmecesko.cz/about/zakladniInformace/>
- [6] VÁVRA, Martin. Náboženství a hodnoty. *Cesty katecheze: Časopis pro katechetiku a náboženskou pedagogiku* [online]. 2011, 2010 [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2010-2/Nabozenstvi-a-hodnoty.html>
- [7] *Vůdcovská zkouška: příručka nejen k přípravě na vůdcovskou zkoušku*. 1. Praha: Junák – český skaut, 2017. ISSN 978-80-86825-81-6. Dostupné také z: http://tdc.skauting.cz/download/Vudcovka_2017_web.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
např.	například
s.	strana
SO	směrodatná odchylka
tj.	to je
tzn.	to znamená
vs.	versus

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Porovnání hierarchie obou skupin	41
Graf 2 Faktory „neskautů“	46
Graf 3 Faktory skautů	47
Graf 4 Srovnání faktorů podle významu.....	48

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Celkové rozdělení respondentů.....	35
Tabulka 2 Rozdělení respondentů podle věku	35
Tabulka 3 Rozdělení respondentů podle místa bydliště	36
Tabulka 4 Hierarchie hodnot „neskoutů“	38
Tabulka 5 Hierarchie hodnot skautů.....	40
Tabulka 6 Metodika párových hodnot	44
Tabulka 7 Hodnotová hierarchie skautů	51
Tabulka 8 Hodnotová hierarchie „neskoutů“	52

SEZNAM PŘÍLOH

PI: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník

Milí studenti/studentky, skauti/skautky, jsem studentkou 3. ročníku sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Ráda bych Vás poprosila o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká mé bakalářské práce a zjišťuje hodnotovou orientaci. Dotazník je anonymní a všechny údaje budou sloužit pouze k výzkumu mé práce.

1. Dívka/ Chlapec
2. Jsem skaut / Nejsm skaut
3. Věk _____
4. Místo bydliště: vesnice / město

U každé z uvedených hodnot v tabulce zaškrtni číslo významu, jaký pro tebe daná hodnota má.

	1 – žádný význam	2 – malý význam	3 – střední význam	4 – větší význam	5 – největší význam
Zdraví					
Láska					
Mír, život bez válek					
Životní partner					
Svoboda					
Přátelství					
Rodina a děti					
Zdravé životní prostředí					
Demokracie					
Pravda, poznání					
Zajímavá práce					
Rozvoj vlastní osobnosti					
Plat, další příjmy					
Úspěšnost v zaměstnání					
Vzdělání					
Uspokojování svých zájmů					
Být užitečný druhým					
Majetek					
Soukromé podnikání					
Společenská prestiž					
Veřejně prospěšná činnost					
Bůh					
Politická angažovanost					

Tato tabulka obsahuje dvě protikladné hodnoty. Rozhodni se, která hodnota má pro tebe větší význam a přiklániš se k ní. Do třetího sloupce napiš svoji volbu významu – buď 1 nebo 5.

Stupeň 1	Stupeň 5	Stupeň
Ekonomická prosperita	Tvorba a ochrana životního prostředí	
Odpovědnost pouze sám za sebe, prosazování svých zájmů	Odpovědnost i za jiné lidi a společenství, solidarita s druhými lidmi	
Materiální hodnoty (peníze, auto,...)	Kvalita prožívaného života	
Bezpečnost lidí	Volný prostor pro jednání lidí	
Užít si života	Poznání sebe sama, rozvoj zdokonalování sebe sama	
Dávat druhým lidem	Získávat od druhých lidí	
Duchovní a myšlenkové podněty, vnitřní svět a život člověka, jeho myšlenky a duchovní život	Smyslové prožitky a život člověka	
Emancipace žen	Tradiční postavení žen	
Právo ženy rozhodovat o svém těhotenství	Zákaz interrupce	
Drogy patří k životu moderní společnosti	Drogy ohrožují společnost, stát by měl využít všech prostředků k jejich vymýcení	
Myšlenky, ideje, informace	Majetek, peníze, kapitál	
Seberealizace, rozvoj vlastní osobnosti	Sociální a ekonomické jistoty	
Transcendentní dimenze života (Bůh, kosmické vědomí, zákonitosti vesmíru, absolutno, svět idejí,...)	Každodenní smyslový život	
Mezilidské vztahy	Kariéra, úspěšnost v podnikání	
Individuální duchovní aktivity (meditace,...)	Náboženské obřady a formalizované rituály (mše, zpověď, přijímání, poutě)	

Další tabulka se zabývá faktory, které mohou ovlivňovat vytváření Tvých hodnot. Prosím, zaznač svoji volbu významu ke každému faktoru.

	Žádný význam	Střední význam	Největší význam
Rodina			
Přátelé			
Škola			
Víra, náboženství			
Bydliště			
Média a sociální sítě			
Koníčky, zájmy			
Skauting			

Děkuji za vyplnění dotazníku.